

Marcin Tadeusz Łukaszewski

Działalność Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie w latach 1945 – 1985¹

1. Wprowadzenie

Karty historii Częstochowy wzbogaca barwne życie muzyczne². Pierwsze ślady kultury muzycznej na ziemiach częstochowskich prowadzą do archiwum jasnogórskiego klasztoru, gdzie przez ponad 400 lat działała słynna kapela jasnogórska³. Przy kapeli działała także szkoła muzyczna, przygotowująca przyszłych kapelistów do pracy w klasztornej orkiestrze. Była ona pierwszą placówką tego typu na ziemiach częstochowskich. W późniejszym okresie, w pierwszej połowie XX wieku, istniały w Częstochowie dwie prywatne szkoły muzyczne: Ludwika Wawrzynowicza i Feliksa Witeszczaka. Po drugiej wojnie

¹ Nazwiska autorów cytowanych podaję w brzmieniu zgodnym z daną publikacją, stąd w niektórych przypadkach tę samą osobę określają dwa rodzaje zapisów. Adres bibliograficzny cytowanych publikacji prasowych składa się, w większości przypadków, z nazwy i numeru czasopisma oraz roku jego wydania. Jednakże w kilku przypadkach dysponowałem szczątkowymi danymi bibliograficznymi. Stąd w niektórych przypisach podano wyłącznie rok wydania lub datę ukazania się czasopisma.

² Por. Marcin Łukaszewski, *Kultura muzyczna Częstochowy od XVI wieku do wybuchu II wojny światowej na tle przemian historycznych i społecznych miasta i regionu*, „Zeszyty Historyczne” (2000) 6, s. 195 – 216. Zob. także Leon Jelonk, *Z dziejów życia muzycznego w Częstochowie*, Częstochowa 1995.

³ Zob. Paweł Podęko, *Kapela wokalna-instrumentalna paulinów na Jasnej Górze*, Kraków 1977; tenże, *Katalog tematyczny rękopisów i druków muzycznych kapeli wokalna-instrumentalnej na Jasnej Górze*, „Studia Claromontana” 12, Częstochowa 1992; Remigiusz Pośpiech, *Bożonarodzeniowa muzyka na Jasnej Górze w XVIII i XIX wieku*, Opole 2000; Tadeusz Czecha, *Kapela Jasnogórska jak nowa*, „Ruch Muzyczny”, (2000) 4, s. 12 – 13; Dorota Jakowczuk-Gregulec, *Jasna Góra na płycie CD-ROM i jasnogórskie muzykalia*, „Niedziela”, (2001) 2, s. 11; *Jasnogórska muzyka dawna*. Z dr. Remigiuszem Pośpiechem — przewodniczącym Zespołu Naukowo-Redakcyjnego Jasnogórskich Muzykaliów, przewodniczącym Podkomisji ds. Muzyki Kościelnej przy Episkopacie Polski, wicedziekanem Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego — rozmawia o. Nikodem Kilnar — podprzeor Jasnej Góry, prezes Stowarzyszenia „Kapela Jasnogórska”, „Niedziela”, (2003) 39, s. 10; Margita Kotas, *Bazylika Jasnogórska rozbrzmiewająca muzyką. Barokowe piękno zaklęte w Kapeli Jasnogórskiej*, „Niedziela”, (2000) 5, s. 22; M. Łukaszewski, *Polska muzyka sakralna na płytach CD* (29), Marcin Józef Żebrowski — kompozytor jasnogórski, „Niedziela”, (2002) 18, s. 19; tenże, *Polska muzyka sakralna na płytach CD* (32), *Muzyka na Jasnej Górze*, „Niedziela”, (2002) 31, s. 11; Marcin Tadeusz Łukaszewski, *Kapela Jasnogórska*, „Muzyka 21”, (2001) 1, s. 33 – 34; Wanda Malko, *Kapela Jasnogórska*, „Niedziela”, (2000) 2, s. 11; Ludwik Wawrzynowicz, *Muzyka na Jasnej Górze*, „Almanach Częstochowy”, (1991), s. 17 – 19.

światowej w Częstochowie powołano Instytut Muzyczny, który z czasem przekształcił się w Państwową Szkołę Muzyczną, obecnie noszącą nazwę Zespołu Szkół Muzycznych im. J. Żebrowskiego, w skład którego wchodzi: Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia z działem dziecięcym i młodzieżowym, Państwowa Szkoła Muzyczna II stopnia, Państwowe Liceum Muzyczne. W szkole ma także swoją siedzibę Społeczne Ognisko Muzyczne. ZSM jest jedyną tego typu placówką w promieniu 70 kilometrów.

W roku 2004 minęła 100 rocznica założenia w Częstochowie przez Ludwika Wawrzynowicza Prywatnej Szkoły Muzycznej⁴. Ponadto, w roku szkolnym 2004/05, Zespół Szkół Muzycznych świętuje 60-lecie swojej działalności. Monografię 100-lecia szkolnictwa muzycznego w Częstochowie opublikowała w 2004 roku Wanda Malko⁵. Niniejszy artykuł omawia dzieje ZSM w latach 1945 – 1985. Okres 1985 – 2005, z uwagi na wąskie ramy artykułu, a także ze względu na rozległość materiału badawczego, stanie się przedmiotem odrębnego omówienia.

Działalność szkoły znaczyły różne wydarzenia. Każdy kolejny rok szkolny przynosił ich coraz więcej. W miarę rozwoju szkoła nabierała znaczenia jako ważna placówka dydaktyczna, ale także jako liczący się w mieście ośrodek działalności artystycznej. Stąd też niniejsze opracowanie ułożone jest w formie kroniki omawiającej kolejno poszczególne lata działalności ZSM.

2. Początki działalności. Powołanie Instytutu Muzycznego. Dyrekcja Tadeusza Wawrzynowicza

W kilka miesięcy po zakończeniu działań wojennych w 1945 roku środowisko muzyczne Częstochowy podjęło się zorganizowania na terenie miasta szkolnictwa muzycznego⁶. W założeniach miała to być większa placówka niż Prywatna Szkoła Muzyczna Ludwika Wawrzynowicza. W zebraniach organizacyjnych udział brali miejscowi muzycy: Tadeusz Wawrzynowicz⁷ i Edward Mąkosza⁸ oraz muzycy, którzy przybyli do Częstochowy z Warsza-

⁴ Por. W. Malko, *Biografie kompozytorów częstochowskich. Ludwik Wawrzynowicz (1870 – 1957)*, „Almanach Częstochowy”, (1989), s. 13 – 21; Janusz Jadczyk, *Sylwetki twórców częstochowskich. Ludwik Wawrzynowicz kompozytor i działacz muzyczny [cz. 1]*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”, (1985) 4, s. 5 – 11; tenże, *Sylwetki twórców częstochowskich. Ludwik Wawrzynowicz kompozytor i działacz muzyczny [cz. 2]*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”, (1985) 5, s. 3 – 8; tenże, *Sylwetki twórców częstochowskich. Ludwik Wawrzynowicz kompozytor i działacz muzyczny [cz. 3]*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”, (1985) 6, s. 18 – 24; tenże, *Znani i nieznani. Ludwik Wawrzynowicz*, „Poradnik Muzyczny”, (1986) 2, s. 17; Stanisław Sypek, *Ludwik Wawrzynowicz 1870 – 1957*, „Ruch Muzyczny”, (1997) 12, s. 35.

⁵ W. Malko, *100 lat szkolnictwa muzycznego w Częstochowie*, Częstochowa 2004.

⁶ Por. Maria Łukaszewska, *50-lecie Częstochowskich Szkół Muzycznych*, „Aleje 3. Częstochowski Dwumiesięcznik Kulturalny”, (1995/1996) 1, s. 2 – 3.

⁷ Zob. W. M. [W. Malko], *Ocalić od zapomnienia. Tadeusz Wawrzynowicz*, „Aleje 3. Częstochowski Dwumiesięcznik Kulturalny”, (1996) 2, s. 11.

⁸ Zob. Izabela Drożdż, *Życie i twórczość Edwarda Mąkoszy*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie 1992, praca magisterska (msp) Biblioteka Instytutu Muzyki Akademii im. J. Długosza w Częstochowie; zob. także Witold Mielczarek, *Wybitni częstochowianie. Edward Mąkosza 1886 – 1974*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”, (1983) 5, s. 5 – 7; Beata Młynarczyk, *Aleja Zasłużonych. Edward Mąkosza*, „Aleje 3. Częstochowski Dwumiesięcznik Kulturalny”, (1997) 12, s. 19; *Muzyka w Częstochowie. Rozmowa Zygmunta Mycielskiego z Edwardem Mąkoszą*, „Ruch Muzyczny”, (1962) 4, s. 11 – 12.

wy podczas wojny — Roman Kuklewicz i Stanisław Jarzębski. Prace organizacyjne trwały od marca do maja 1945 roku. W wyniku starań Tadeusza Wawrzynowicza i Romana Kuklewicza uzyskano lokal przy ul. Jasnogórskiej 33/35. Budynek ten był całkowicie zdewastowany i nieprzystosowany do potrzeb szkoły muzycznej. W czerwcu 1945 roku Roman Kuklewicz opuścił Częstochowę. Pomieszczenie zdobyte przez szkołę przejęło wojsko, jednak na skutek podjętych przez Tadeusza Wawrzynowicza starań lokal odzyskano i sposobem gospodarczym przeprowadzono w nim remont. Rozpoczęły się zapisy do szkoły i z dniem 1 września 1945 roku placówka zainaugurowała działalność, przyjmując nazwę Instytutu Muzycznego. Jego pierwszym dyrektorem został Tadeusz Wawrzynowicz.

Miejscowa prasa odnotowała fakt utworzenia Instytutu:

Zarząd Związku Muzyków w Częstochowie w porozumieniu z Wydziałem Oświaty i Kultury powołał Komitet do zorganizowania Instytutu Muzycznego [...]. Ta lakoniczna wiadomość powinna zelektryzować społeczeństwo częstochowskie. Po raz pierwszy Częstochowa będzie miała uczelnię muzyczną obejmującą całokształt nauki w tej dziedzinie. Czas najwyższy. Nasze miasto jest dostatecznie duże i nie ma powodów, żebyśmy w wyścigu kulturalnym uplasowali się na szarym końcu. Mamy obecnie znakomite siły pedagogiczne z konserwatorium Poznańskiego i Warszawskiego, które łącznie z najlepszymi pedagogami częstochowskimi stworzą taki zespół nauczycielski, który zapewni wysoki poziom nowo powstającej uczelni. Program Instytutu przewiduje naukę śpiewu solowego, gry na fortepianie, skrzypcach, wiolonczeli, kontrabasie oraz na wszystkich instrumentach dętych. Poza tym każdy ze słuchaczy obowiązany będzie uczęszczać na wykłady teoretyczne takie jak: solfeż, zasady muzyki, historia muzyki, instrumentoznawstwo, akustyka, chóry, itd. Zespół nauczycieli opracowuje obecnie szczegółowy program nauki, a w dniach najbliższych przystąpi już do pracy z uczniami. Witamy z radością powstanie tak potrzebnego Częstochowie Instytutu i życzymy wielkiego rozwoju⁹.

Instytut rozpoczynał pracę w warunkach nad wyraz prymitywnych: bez odpowiedniego sprzętu i wyposażenia technicznego, z nielicznym instrumentarium, na które składały się dwa wypożyczone pianina, w tym jedno należące do zamieszkałej w budynku szkolnym nauczycielki Jadwigi Borowieckiej. Z biegiem czasu szkoła wzbogacała się o nowe instrumenty. Od Urzędu Likwidacyjnego otrzymała trzy pianina, a od Jana Wolańskiego, ówczesnego prezydenta miasta — fortepian.

W pierwszym roku szkolnym 1945/46 pracę podjęło w Instytucie Muzycznym siedmiu pedagogów: Jadwiga Borowiecka (fortepian), Wacław Dziadulewicz (śpiew), Irena Garztecka-Jarzębska (fortepian), Stanisław Jarzębski (skrzypce), Maria Modrakowska (śpiew), Edward Mąkosza (śpiew, kształcenie słuchu) i Tadeusz Wawrzynowicz (skrzypce).

W 1946 roku do Instytutu Muzycznego przyłączyła się Prywatna Szkoła Muzyczna Ludwika Wawrzynowicza, która zakończyła czterdziestoletnią działalność. L. Wawrzynowicz przekazał nieodpłatnie na potrzeby Instytutu instrumentarium swojej szkoły (m.in. dwa fortepiany i fisharmonię z pedałem). W tym samym roku podjęli w szkole pracę: Stefania Borkowska-Potemska¹⁰ (fortepian), Bogumił Bednarczyk (akordeon), Emilia

⁹ Instytut Muzyczny w Częstochowie, „Głos Narodu”, (1945) 51, s. 3.

¹⁰ Zob. Jadwiga P y p ł a c z, *Aleja Zasłużonych. Stefania Borkowska-Potemska*, „Aleje 3. Częstochowski Dwumiesięcznik Kulturalny”, (1997) 8, s. 8.

Cumft-Makarska (fortepian), Alicja Grabowska (fortepian), Wacława Sakowicz (fortepian), Antoni Szuniewicz¹¹ (organy, teoria) i Ludwik Wawrzynowicz (kontrapunkt, fortepian dodatkowy).

W związku z reformą szkolnictwa artystycznego, przeprowadzoną przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w 1946 roku, Instytut Muzyczny został przekształcony w Niższą i Średnią Szkołę Muzyczną Kolegium Nauczycieli Muzyki w Częstochowie.

Wkrótce po rozpoczęciu pracy dydaktycznej szkoła podejmuje także działalność koncertową, organizując dwukrotnie w ciągu roku szkolnego koncerty. Uczniowie prezentują się również na audycjach i akademiach w miejscowych zakładach pracy. Jednym z pierwszych popisów, który odnotowano w Kronice szkoły, był „Popis Uczniów Szkoły Niższej i Instytutu Muzycznego”, który odbył się 9 lutego 1947 roku. Tydzień później Edward Mąkosza pisał na łamach „Głosu Narodu”:

Obecny Popis Szkoły Muzycznej i Instytutu Muzycznego był najlepszym z trzech, które ta uczelnia urządziła w czasie swej półtorarocznej działalności. Obserwując rozwój szkoły i postępy wychowanków, można powiedzieć, że są imponujące [...]. Popis pozostawił jak najlepsze wrażenie i przeświadczenie, że praca grona profesorów i dyrekcji postawi Instytut na najwyższym poziomie, przyczyniając się wielce do podniesienia kultury muzycznej w naszym mieście¹².

W kolejnych latach do pracy w szkole przybywali nowi nauczyciele: 1947 — Eugenia Irzykowska (fortepian), 1948 — Julian Rossa (akordeon), 1948/49 — Stefania Weysenhoff (fortepian), Natalia Konieczna (fortepian), 1949 — Wacław Przytułski¹³ (sekcja teorii), 1950 — Henryk Jasiński (kształcenie słuchu), Mieczysław Machura (skrzypce), Zofia Malko (fortepian), Wanda Plaza¹⁴ (fortepian). Jednocześnie opuścili Częstochowę niektórzy z dotychczas zatrudnionych w szkole pedagogów: Emilia Cumft-Makarska, Irena i Stanisław Jarzębscy, Jadwiga Borowiecka, Helena Sobańska, Maria Modrakowska, Franciszka Wiklicka, a w końcu roku szkolnego 1950/51 — Eugenia Irzykowska, Stefania Weysenhoff i Mieczysław Machura.

W roku 1950 Średnia Szkoła Muzyczna mogła poszczycić się pierwszymi absolwentami. Ukończyli ją: Józef Besztak, Zdzisław Zbroja i Edward Rabenda — wszyscy z klasy organów Antoniego Szuniewicza.

¹¹ Zob. Robert Żwirka, *Religijna twórczość kompozytorska Antoniego Szuniewicza (1911–1987)*, Katolicki Uniwersytet Lubelski 1999, praca magisterska (wydruk komputerowy); Zob. także M. Łukaszewski, *Muzyka jest jedna. 10 rocznica śmierci prof. Antoniego Szuniewicza*, „Niedziela”, (1997) 10, s. 18; tenże, *Antoni Szuniewicz — mistrz klawiatury, wspaniały pedagog, kompozytor i człowiek*, „Muzyka 21”, (2002) 3, s. 18–20; W. Malko, *Biografie kompozytorów częstochowskich. Antoni Szuniewicz (1911–1987)*, „Almanach Częstochowy” (1989), s. 21–29; Janusz Olejnik, Józef Wypych, *Po prostu kocham muzykę... [Antoni Szuniewicz]*, „Kierunki”, (1977) 9, s. 5; Teodor Wiśniewski, *Pamięci profesora Antoniego Szuniewicza (1921–1987)*, „Słowo Powszechne”, (1987) 78, s. 3. Większość utworów o tematyce religijnej A. Szuniewicza ukazała się drukiem w zbiorze *Modlitwa do Boga. Zbiór utworów chóralnych Antoniego Szuniewicza*, red. A. Chałupka, A. Deska, Częstochowa 2001.

¹² Edward Mąkosza, *Z popisów Szkoły Muzycznej i Instytutu Muzycznego*, „Głos Narodu”, (1947) 41, s. 3.

¹³ Zob. Ewa Oleśnik, *Aleja Zasłużonych. Wacław Przytułski*, „Aleje 3. Częstochowski Dwumiesięcznik Kulturalny”, (1997) 10, s. 13.

¹⁴ Zob. Agnieszka Sanecka, *Aleja Zasłużonych. Wanda Plaza*, „Aleje 3. Częstochowski Dwumiesięcznik Kulturalny”, (1997) 10, s. 11.

3. Upaństwowienie szkoły

W 1952 roku częstochowska Szkoła Muzyczna stała się placówką państwową i z dniem 1 stycznia 1952 rozpoczęła pracę jako Państwowa Szkoła Muzyczna (z działami: dziecięcym i młodzieżowym) i Państwowa Średnia Szkoła Muzyczna. Kierownictwo obu placówek objął dotychczasowy dyrektor, Tadeusz Wawrzynowicz.

Upaństwowienie szkoły przyczyniło się do szybkiego jej rozwoju i podniesienia znaczenia w życiu kulturalnym miasta. Stopniowo wzrastała liczba uczących się. W roku szkolnym 1951/52 do niższej szkoły uczęszczało 138 uczniów, w tym do działu dziecięcego 53, a do działu młodzieżowego 85. W niższej szkole pracowali w tym czasie następujący pedagodzy: w sekcji fortepianu — Alicja Grabowska, Zofia Malko, Natalia Konieczna, Wanda Plaza, Wacława Sakowicz; w sekcji skrzypiec — Alfred Norberciak i Tadeusz Wawrzynowicz; w klasie akordeonu — Julian Rossa; w sekcji teorii — Alicja Grabowska i Henryk Jasiński. W szkole średniej zatrudnieni byli: w sekcji fortepianu — Stefania Borkowska-Potemska i Wacława Sakowicz; w klasie skrzypiec — Tadeusz Wawrzynowicz; w klasie śpiewu — Wacław Dziadulewicz i Edward Mąkosza; w klasie organów — Antoni Szuniewicz; w sekcji teorii — Alicja Grabowska, Edward Mąkosza, Antoni Szuniewicz, Tadeusz Wawrzynowicz i Ludwik Wawrzynowicz; w klasie fortepianu dodatkowego — Ludwik Wawrzynowicz.

Jednym z przejawów rozwoju placówki było organizowanie koncertów-audycji uczniów, odbywających się co miesiąc w szkole i na terenie miasta. Do poszczególnych audycji uczniów wprowadzono element ich własnej krytyki i dyskusji na temat wykonania. Jako podsumowanie działalności szkół muzycznych służyły, organizowane na zakończenie kolejnych semestrów roku szkolnego, uroczyste koncerty-popisy, podczas których prezentowali się najzdolniejsi uczniowie. Jeden z takich koncertów odbył się 23 czerwca 1953 roku. Wystąpili wówczas wychowankowie Niższej Szkoły Muzycznej. Był to pierwszy tego typu koncert w wykonaniu najmłodszych adeptów sztuki muzycznej od momentu upaństwowienia szkoły. Na wspomnianym koncercie, również pierwszy raz, wystąpił zespół akordeonowy, przygotowany przez profesorów Kazimierza Klosia i Juliana Rosę. W szkole organizowano także konkursy: 21 lutego 1953 — konkurs gam dla uczniów z klasy fortepianu Niższej Szkoły Muzycznej, a 17 maja 1953 — konkurs etiud, również adresowany do uczniów szkoły niższej.

W roku szkolnym 1952/53 uczniowie częstochowskich Szkół Muzycznych wzięli udział w eliminacjach okręgowych oraz popisach międzyszkolnych. Uczennice: Mirosława Orgielewska i Barbara Talma z klasy fortepianu Wandy Plaza wystąpiły 2 maja 1953 roku na popisie międzyszkolnym w Sosnowcu. Z kolei 5 maja 1953 podobny popis zorganizowano w Częstochowie. Natomiast do eliminacji okręgowych przystąpiły uczennice z sekcji śpiewu solowego: Barbara Peplowska z klasy Wacława Dziadulewicza i Stefania Stelmaszczyk z klasy Edwarda Mąkoszy, która zdobyła II miejsce.

Z roku na rok szkoła rozwijała się zarówno pod względem pedagogicznym, jak i artystycznym. Wzrosła liczba uczących się i absolwentów. Powstały nowe zespoły kameralne. W roku szkolnym 1953/54 utworzono kwartet smyczkowy, który po raz pierwszy zaprezentował się na popisie w dniu 9 marca 1954, a w następnym roku szkolnym powołano klasę kameralną instrumentów smyczkowych oraz chór mieszany, kierowane przez Wacława Przytulskiego. Równocześnie podjęto starania o utworzenie w szkole orkiestry dętej i symfonicznej. Najzdolniejsi uczniowie brali udział w konkursach. W eliminacjach międzyszkol-

nych uczestniczył m.in. Włodzimierz Komenda z klasy akordeonu Kazimierza Klosia, uzyskując II miejsce. W dniu 18 grudnia 1953 odbył się w szkole konkurs bachowski.

Dużym powodzeniem cieszył się, zorganizowany w czerwcu 1954 roku wspólnie z Miejską Orkiestrą Symfoniczną, koncert „Dzieci dla dzieci”. Na koncercie, podczas którego orkiestrę poprowadził Michał Lasota, solistami w *Symfonii dziecięcej* J. Haydna były dzieci z działu dziecięcego Niższej Szkoły Muzycznej. Wystąpiły także uczennice ze szkoły średniej. Mirosława Orgielewska, z klasy fortepianu Wandy Plaza, która wykonała I część *Koncertu fortepianowego C-dur* L. van Beethovena, zaś Ewa Stachurska, z klasy skrzypiec Alfreda Norberciaka — I i II część *Koncertu skrzypcowego* Riedinga. Po koncercie w miejscowej prasie napisano:

Urządzony ostatnio — z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka — koncert symfoniczny z udziałem młodych muzyków, uczniów Szkoły Muzycznej, był imprezą udaną i stojącą na wysokim poziomie. Na całość złożyło się nie tylko dobre wykonanie, ale i właściwy dobór programu, obliczony na gusty i zainteresowania najmłodszych entuzjastów muzyki [...]. Obie młodociane solistki wykazały nieprzeciętny talent, duże opanowanie techniki i niewątpliwie roszą poważne nadzieje na przyszłość¹⁵.

Rok 1954 przyniósł wzrost ilości koncertów uczniów w miejscowych zakładach pracy i w regionie. Kronika szkoły odnotowała m.in. koncert w świetlicy dawnej fabryki „Pelzery”, w świetlicy huty im. Bolesława Bieruta (dzisiaj Huta Częstochowa) oraz w liceum ogólnokształcącym w Romanowie pod Częstochową. Ogółem Kronika wylicza 50 występów, spośród których wiele, jak zanotował kronikarz, cieszyło się dużym powodzeniem¹⁶.

Równolegle z rozwijającą się pedagogiczną i artystyczną działalnością szkoły trwała batalia o poprawę warunków lokalowych. W miejscowej prasie ukazał się artykuł omawiający szczegółowo zarówno sukcesy, jak i problemy szkoły¹⁷. W artykule autor przedstawia aktualną sytuację lokalową, zwracając uwagę, że szkoła dysponuje jedynie jedenastoma salami lekcyjnymi, rozlokowanymi w trzech różnych budynkach. Już wtedy myślano poważnie o wybudowaniu nowego, w pełni funkcjonalnego i przystosowanego do potrzeb szkoły gmachu. Jednakże z problemami bytowymi borykała się ona jeszcze przez kilka dziesięcioleci, a ich zakończenie nastąpiło dopiero w 1990 roku.

Liczba występów publicznych, na których szkoła prezentowała swoje osiągnięcia pedagogiczne, sukcesywnie się podnosiła. Jednym z najważniejszych wydarzeń 1955 roku był wspólny koncert szkół muzycznych z Częstochowy i z Zabrze, zorganizowany pod nazwą „Centralna impreza szkół artystycznych z okazji X-tej Roczniccy Wyzwolenia Śląska i Częstochowy”. Najwybitniejsi uczniowie częstochowskiej szkoły otrzymali natomiast przywilej występu z częstochowską Orkiestrą Symfoniczną. Na koncercie symfonicznym wystąpili wówczas: Tadeusz Bryła — skrzypce, który wykonał I część *Koncertu skrzypcowego A-dur* W.A. Mozarta oraz Ewa Talma — fortepian, która zaprezentowała I część *Koncertu fortepianowego d-moll* Mozarta.

¹⁵ (Ka-Jot), *Takich imprez więcej*, „Życie Częstochowy”, (1954) 140, s. 6.

¹⁶ Kronika Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie, t. 1, na prawach rękopisu, bez paginacji, Biblioteka Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie.

¹⁷ (Ka-Jot), *Trzeba wreszcie poważnie pomyśleć o nowym budynku dla Szkoły Muzycznej*, „Życie Częstochowy”, (1954) 143, s. 4.

Z początkiem roku szkolnego 1955/56 częstochowskie szkoły muzyczne obchodziły Jubileusz 10-lecia działalności. Główna uroczystość, na którą złożyły się okolicznościowa akademicka i popis uczniów, odbyła się 23 listopada 1955 w sali Orkiestry Symfonicznej. Cztery dni później, 27 listopada 1955, w tej samej sali miał miejsce jubileuszowy popis uczniów i absolwentów. Zorganizowano także szereg koncertów, audycji i imprez muzycznych m.in. w Liceum Ogólnokształcącym im. J. Słowackiego i świetlicy Częstochowskich Zakładów Przemysłu Lniarskiego im. Z. Modzelewskiego. Najstarsi profesorowie szkoły: Wacław Sakowicz, Alicja Grabowska, Stefania Borkowska-Potemska, Wanda Plaza, Natalia Konieczna, Zofia Malko, Antoni Szuniewicz, Edward Mąkosza i Tadeusz Wawrzynowicz, otrzymali od władz miejskich dyplomy uznania za twórczy wkład dla rozwoju szkoły. Liczne depeche z gratulacjami i życzeniami dalszych osiągnięć i sukcesów, nadchodzące z różnych ośrodków muzycznych w kraju oraz od byłych pedagogów szkoły, były dowodem ścisłego powiązania tej placówki z życiem muzycznym Polski i świadectwem jej wysokiego poziomu. Dyrekcja szkoły zabiegała o uzyskanie patronatu miejscowych zakładów pracy: Częstochowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego oraz Stradomskich Zakładów Przemysłu Wełnianego im. 1-go Maja. Pozyskanie opieki wspomnianych powyżej instytucji stało się wyrazem zacieśniania współpracy szkoły z miastem.

Jubileusz odnotowała miejscowa prasa. Na łamach „Życia Częstochowy” zamieszczono recenzje z koncertów i popisów rocznicowych oraz artykuły o charakterze historycznym. W jednym z nich czytamy:

Dotychczasowy dorobek artystyczny częstochowskich szkół muzycznych świadczy, że dobrze spełniają one swe zadanie. Zasługa to ofiarnej, pełnej poświęcenia i wyrzeczeń pracy dyrekcji i grona nauczycielskiego¹⁸.

Uroczystości jubileuszowe stały się dobrą okazją do wzbogacenia szkoły o nowe instrumentarium, na które złożyły się: akordeon, kontrabas, trąbka i wiolonczela, zakupione ze środków Komitetu Rodzicielskiego. Równocześnie podjęto decyzję o nabyciu instrumentów dla mającej powstać szkolnej orkiestry.

W roku szkolnym 1955/56 uruchomiono w szkole nowe klasy instrumentalne: kontrbasu, wiolonczeli, altówki i waltorni oraz klasę kameralną śpiewu solowego. Powstał chór dziecięcy i orkiestra symfoniczna, której dyrygentem został Leon Jelonek, rozpoczynający pracę w szkole. Spośród ważniejszych wydarzeń, jakie miały miejsce w tym czasie, Kronika szkoły wskazuje na udział uczniów w konkursach i eliminacjach międzyszkolnych. Do szczególnych osiągnięć należało zakwalifikowanie się Barbary Talma, z klasy fortepianu Wandy Plazy, do grupy 10 finalistów w Eliminacjach Mozartowskich w Katowicach oraz udział uczennic z klasy fortepianu Stefanii Borkowskiej-Potemskiej w Konkursie Młodych Pianistów, na którym Anna Obolewska zdobyła II nagrodę, a Celina Monikowska wyróżnienie. Podobnie jak w ubiegłych latach, odbyły się popisy i koncerty uczniów, organizowane w ramach współpracy z Orkiestrą Symfoniczną.

W kolejnym roku szkolnym 1957/58 powołano w Państwowej Średniej Szkole Muzycznej Wydział Pedagogiczny, przekształcony w późniejszych latach w Wydział Wychowania Muzycznego. Odtąd w szkole funkcjonowały trzy wydziały: instrumentalny, wokalny i pedagogiczny. Dobrą opinię zyskiwał chór szkolny oraz orkiestra. O postępach tych zespołów znajdujemy w Kronice szkoły następującą opinię:

¹⁸ (t.k), *To było przed 10 laty. Gdy przy wynajętym pianinie szkoła muzyczna rozpoczynała pracę*, „Życie Częstochowy”, (1955) X 27.

Chór mieszany szkoły śmiało można zaliczyć do najlepszych w Częstochowie, prowadzi go dobrze i sprężysto prof. Wacław Przytułski. Dużą opieką otacza się orkiestrę szkolną, którą prowadzi prof. Leon Jelonek¹⁹.

Codzienna praca szkoły dostrzeżona została przez miejscową władzę. Świadectwem rozwoju placówki było przyznanie w roku szkolnym 1958/59 dyrektorowi Tadeuszowi Wawrzynowiczowi Nagrody Miasta Częstochowy w dziedzinie muzyki. W tym roku szkoła dała trzy popisy uczniów w Częstochowie, koncert dyplomantów z miejscową Orkiestrą Symfoniczną oraz koncerty poza miastem: w Bytomiu i Kluczborku.

Rok 1959/60 upłynął pod znakiem obchodów jubileuszowych 15-lecia działalności szkół muzycznych. Uroczysty koncert połączony z bankietem, który miał miejsce 13 lutego 1960, zaszczytliwi swą obecnością przedstawiciele władz miejskich. Jedną z imprez towarzyszących uroczystościom rocznicowym był koncert polskiej muzyki dawnej w wykonaniu szkolnej orkiestry symfonicznej, chóru mieszanego i zespołu kameralnego przygotowanego przez Tadeusza Wawrzynowicza. Ponadto chór i orkiestra wzięły udział w Festiwalu Szkół Artystycznych w Katowicach.

4. Przeprowadzka do nowego lokalu

Rozwój szkoły, wzrost liczby uczących się oraz starania o pozyskanie nowych pedagogów, sukcesy uczniów na konkursach i liczne koncerty, nie szły w parze z poprawą warunków bytowych szkoły. Stan majątkowy był w roku 15-lecia działalności szkoły bez porównania korzystniejszy niż w chwili utworzenia Instytutu Muzycznego w 1945 roku. Zakupiono nowe instrumenty, utworzono nowe klasy instrumentalne, powołano chór, orkiestrę i zespoły kameralne. Trwała jednak tułaczka po kolejnych lokalach, które miały poprawić sytuację placówki. Rok szkolny 1961/62 przyniósł pewną poprawę w tym zakresie. Szkoła muzyczna przeprowadziła się z dotychczas zajmowanego wspólnie z Miejską Orkiestrą Symfoniczną budynku przy ul. Jasnogórskiej 33/35 do położonego w pobliżu gmachu przy ul. Jasnogórskiej 30²⁰. Nowy lokal nie spełniał wymogów szkoły artystycznej, ale posiadał większą liczbę sal lekcyjnych, co pozwoliło na rozszerzenie działalności i zwiększenie liczby uczniów. Nowym natomiast problemem stali się sublokatorzy: Społeczne Ognisko Muzyczne, Powiatowy Urząd Statystyczny, Okręgowe Przedstawicielstwo Geodezyjno-Kartograficzne, stolówka Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz lokatorzy prywatni. Wzajemne sąsiedztwo stało się uciążliwe dla wszystkich stron.

Z wydarzeń muzycznych tego okresu na odnotowanie zasługuje zorganizowany wysiłkiem uczniów i nauczycieli własny koncert symfoniczny z udziałem szkolnej orkiestry. Innym ważnym wydarzeniem był udział uczniów w „Złocie młodzieży Szkół Artystycznych” na Górze Św. Anny, zorganizowanym dla uczczenia 1000-lecia Polski. Pod koniec roku szkolnego uczniowie zaprezentowali się na tradycyjnym popisie i koncercie dyplomantów.

Osiągnięcia szkół muzycznych skomentowano na łamach lokalnej prasy:

Dorobek tych szkół podsumował na uroczystości zakończenia roku dyrektor Tadeusz Wawrzynowicz. Przeprowadzając analizę wyników nauczania stwierdził, że

¹⁹ Kronika ZSM, dz. cyt.

²⁰ Budynek ten, po przeprowadzeniu w latach 1985 – 1990 remontu generalnego, wraz z gmachem przy ul. Jasnogórskiej 17, użytkuje szkoła muzyczna do chwili obecnej.

w obu szkołach muzycznych poziom artystyczny i naukowy stale się podnosi. Dowodem tego były popisy i koncerty szkolne, wyniki egzaminów promocyjnych i końcowych, jak też szereg wyróżniających się w nauce uczennic i uczniów obu szkół. Na podkreślenie zasługuje fakt, że mimo dotychczasowych złych warunków lokalowych, w szkołach muzycznych działają wszystkie klasy instrumentalne, a więc instrumentów klawiszowych, smyczkowych, dętych, śpiewu solowego i całokształtu przedmiotów teoretycznych [...]. Chlubą szkoły jest orkiestra symfoniczna oraz chór mieszany. Oba te zespoły stoją na wysokim poziomie artystycznym, a pierwszy w tym roku koncert szkolnej orkiestry symfonicznej spotkał się ze szczerym uznaniem słuchaczy [...]. Dorobek artystyczny szkół muzycznych zawdzięczać należy w dużej mierze niespożytej energii dyrektora Tadeusza Wawrzynowicza oraz usilnej pracy wysokokwalifikowanego grona pedagogicznego [...]. Częstochowskie szkoły muzyczne należą do czołówki szkolnictwa artystycznego w woj. katowickim. Dość wspomnieć, że absolwenci tych szkół po ukończeniu wyższych studiów muzycznych, że wymienimy tylko J. Łuciuka i A. Jasińskiego [...] zdobyli już szeroki rozgłos w świecie muzycznym nie tylko w kraju, ale i za granicą²¹.

Z początkiem roku szkolnego 1962/63 rozpoczęto pracę w nowym lokalu, a inauguracja po raz pierwszy odbyła się we własnej auli, w której od tej pory organizowano wszystkie wewnętrzne imprezy szkolne. Wzmoczona praca kadry pedagogicznej i młodych muzyków upływała pod znakiem wydarzeń konkursowych. Kilku uczniów uczestniczyło w ogłoszonym przez Ministerstwo Kultury i Sztuki Ogólnopolskim Konkursie Solfeżowym, w którym czterech reprezentantów częstochowskiej placówki artystycznej zakwalifikowało się do drugiego etapu, a jedna uczennica, Ewa Hiller przygotowana przez Wacława Przytułskiego, spośród 40 uczestników uzyskała IX miejsce. W wojewódzkich przesłuchaniach eliminacyjnych uczniów z klas instrumentów smyczkowych, wspomniana wyżej Ewa Hiller, z klasy skrzypiec Tadeusza Wawrzynowicza, uplasowała się w czołówce finalistów.

Z roku na rok szkoła organizowała coraz więcej koncertów. W omawianym sezonie odbył się m.in. koncert uczniów Średniej Szkoły Muzycznej z udziałem Miejskiej Orkiestry Symfonicznej pod dyrekcją Czesława Orsztynowicza oraz popis uczniów szkoły niższej. Na zakończenie roku szkolnego absolwenci Średniej Szkoły Muzycznej zaprezentowali się na koncercie dyplomantów. Jak co roku, młodzież obu szkół uczestniczyła w audycjach szkolnych i imprezach świetlicowych, organizowanych w zakładach pracy.

W roku szkolnym 1963/64 powołano na stanowisko zastępcy dyrektora Wacława Przytułskiego, który tę funkcję piastował do 1 września 1969 roku. Uczniowie Państwowych Szkół Muzycznych odnoszą znaczące sukcesy na polu działalności estradowej i konkursowej. W zorganizowanym jesienią 1963 roku Wojewódzkim Konkursie Muzyki Rosyjsko-Radzieckiej w Katowicach, w którym brało udział około tysiąca uczniów szkół muzycznych z całego ówczesnego województwa katowickiego, dwa pierwsze miejsca zdobyli: Krystyna Szajkowicz z klasy śpiewu Edwarda Mąkoszy i Emilian Markowski z klasy fletu Tadeusza Gorzelaka. Natomiast wyróżnienia przypadły: Ewie Hiller z klasy skrzypiec Tadeusza Wawrzynowicza, Józefowi Szewczykowi z klasy klarnetu Antoniego Jarośa i Henrykowi Iwaniukowi z klasy rogu Alfreda Stępniewskiego. W tym sezonie odbyły się także dwa koncerty uczniów z Miejską Orkiestrą Symfoniczną, popis uczniów szkoły

²¹ Poważny dorobek artystyczny częstochowskich szkół muzycznych, „Życie Częstochowy” (1962) 7, cyt. za: Kronika ZSM, dz. cyt.

niższej i koncert absolwentów szkoły średniej. Ponadto obie szkoły brały udział w imprezach zorganizowanych z okazji zbliżających się obchodów 20-lecia PRL. Dzięki własnej auli, zaplanowane zostały comiesięczne audycje obu szkół pod nazwą *produkcji*, połączone z prelekcjami dla młodzieży i rodziców.

Najważniejszym wydarzeniem omawianego roku szkolnego było przygotowanie i wystawienie wspólnym nakładem sił pedagogów i uczniów opery dziecięcej *Baba Jaga* do słów Janiny Porazińskiej, napisanej przez zmarłego w 1957 roku Ludwika Wawrzynowicza, kompozytora, założyciela i dyrektora prywatnej Szkoły Muzycznej, działającej nieprzerwanie w latach 1904–1946, a następnie pedagoga Państwowych Szkół Muzycznych. Premiera przedstawienia odbyła się 23 kwietnia 1964 na Scenie Dużej Teatru Dramatycznego im. A. Mickiewicza w Częstochowie. Kierownictwo artystyczne prowadził syn kompozytora, Tadeusz Wawrzynowicz, nad literacką stroną dzieła czuwał Tadeusz Kwaśniewski, inscenizacja i reżyseria — Mieczysław Winkler, konsultacja scenograficzna — Władysław Wagner. Nową instrumentację opracował Romuald Twardowski. Chóry przygotował Waław Przymusiński, a całość poprowadził Leon Jelonek. Operę wystawiono jedenaście razy, za każdym razem zdobywając duże uznanie publiczności. W zapowiedzi prasowej zanotowano:

Wystawienie opery przez młodzież szkoły muzycznej, w przygotowaniu pedagogów tej szkoły to nie tylko wielka impreza artystyczna, ale i swego rodzaju sprawdzian wysokiego poziomu nauczania oraz wyników pracy pedagogicznej i wychowawczej. Wydaje nam się, że *Babę Jagę* winna zobaczyć nie tylko młodzież szkół częstochowskich. Operę warto pokazać również w innych miastach. Będzie się czym pochwalić²².

Rok szkolny 1964/65 był rokiem obchodów XX Rocznicy Wyzwolenia PRL. Z tej okazji w styczniu 1965 roku szkoły muzyczne zorganizowały uroczystą akademię z udziałem przedstawicieli Wojska Polskiego. W części artystycznej wystąpili uczniowie Państwowej Średniej Szkoły Muzycznej. Równocześnie otwarto wystawę dorobku kulturalnego Częstochowy w dwudziestolecie PRL, w której brały udział miejscowe instytucje kulturalne: Miejska Biblioteka Publiczna im. W. Biegańskiego, Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych, Muzeum Częstochowskie, Państwowy Teatr Dramatyczny im. A. Mickiewicza i Państwowe Szkoły Muzyczne. Uroczyste otwarcie ekspozycji miało miejsce 14 stycznia 1965 w pawilonie I Muzeum Częstochowskiego. Kilka razy w ciągu roku szkolnego 1964/65 uczniowie częstochowskiej szkoły muzycznej brali udział w koncertach oraz popisach w szkole i na terenie miasta. Były one sprawdzianem ich postępów i potwierdzeniem wyników nauczania. Tradycyjnie, na zakończenie sezonu, odbyły się popisy szkoły niższej i koncert absolwentów szkoły średniej.

W ramach wymiany kulturalnej z zagranicą szkoła muzyczna podjęła współpracę z Ludową Szkołą Artystyczną w Nowym Bohuminie (Słowacja). 20 lutego 1965 w sali Teatru im. A. Mickiewicza odbył się koncert uczniów z Bohumina, a dwa miesiące później, 4 kwietnia, uczniowie z Częstochowy udali się z rewizytą na Zaolzie. Oba koncerty dały początek trwającej ponad 15 lat współpracy pomiędzy obu szkołami. Koncert w Nowym Bohuminie był pierwszym w historii szkoły zagranicznym koncertem częstochowskiej młodzieży.

²² (t), *XX-lecie PRL witają Szkoły Muzyczne wystawieniem opery „Baba Jaga”*, „Życie Częstochowy”, (1964) 96, s. 6.

Kolejny rok szkolny w dwudziestoletniej pracy instytucji upłynął pod znakiem obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego i 750-lecia Częstochowy. W ramach tych uroczystości otwarto 23 kwietnia 1966 okolicznościową wystawę, poświęconą działalności szkoły. W sali filharmonii odbył się w dniu 4 czerwca koncert jubileuszowy. Wzięły w nim udział szkolne zespoły: chór dziecięcy pod dyрекcją Wacława Przytułskiego, chór mieszany pod dyрекcją Tadeusza Gorzelaka, orkiestra symfoniczna pod dyрекcją Leona Jelonka, zespoły wokalne, instrumentalne, a także soliści. Szkoła brała również udział w festiwalu muzyki rosyjskiej i radzieckiej. Zorganizowano ponadto koncert pedagogów szkoły oraz koncert dyplomantów z towarzyszeniem Miejskiej Orkiestry Symfonicznej, mieszczącej się od niedawna w nowo wybudowanym gmachu filharmonii przy ul. Konkielów 16²³.

Równolegle z bogatą działalnością koncertową, uczniowie szkoły brali udział w konkursach i przesłuchaniach, zdobywając nagrody. Andrzej Kloś zakwalifikował się do trzeciego etapu w Ogólnopolskim Konkursie Solfeżowym w Katowicach. W Wojewódzkim Konkursie Muzyki Rosyjskiej i Radzieckiej, zorganizowanym przez Wojewódzki Wydział Kultury w Katowicach, czworo uczniów szkoły uplasowało się w ścisłej czołówce: dwa I miejsca przyznano *ex aequo* Jadwidze Nietresta z klasy skrzypiec Tadeusza Wawrzynowicza i Andrzejowi Klosiowi z klasy fortepianu Aliny Jędrzczak, a dwa II miejsca *ex aequo* przyznano Adamowi Stepniewskiemu z klasy skrzypiec Tadeusza Warzynowicza oraz Annie Grochowalskiej z klasy fortepianu Wacławy Sakowicz.

Szkoła brała także udział w licznych imprezach na terenie miasta, uświetniając swoją oprawą muzyczną wiele różnych uroczystości, m.in. podczas akademii z okazji rocznicy Rewolucji Październikowej, zorganizowanej przez Przedsiębiorstwo Projektowania Budownictwa Miejskiego „Miastoprojekt Częstochowa”, podobnej akademii w Studium Nauczycielskim, a także w akademii z okazji Dnia Kobiet w Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym. Nadto w akademii żałobnej poświęconej XXIII rocznicy zagłady Żydów w Częstochowie, zorganizowanej przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce, a także w klubie Międzynarodowej Prasy i Książki oraz w innych instytucjach miejskich. Ilość imprez, w których brali udział uczniowie, świadczy o zapotrzebowaniu różnych organizacji miejskich, które pragnęły uświetnić swoje uroczystości odpowiednią oprawą muzyczną. Szkoła muzyczna wychodziła takim inicjatywom naprzeciw. Względy, jakimi się kierowano, były różne. Przede wszystkim ich celem było stworzenie uczniom możliwości występu przed publicznością i doskonalenie koncertowego szlif. Często koncerty w różnych instytucjach poprzedzały te najważniejsze dla szkoły — coroczne popisy w filharmonii oraz koncerty dyplomantów z orkiestrą. Ale były także inne względy: chęć utrzymania poprawnych kontaktów z miastem i przedstawicielami władzy. Niekiedy, jak w przypadku udziału w konkursach i koncertach z okazji rocznicy wyzwolenia miasta czy obchodów kolejnych rocznic rewolucji październikowej, uczestnictwo w nich było obowiązkiem szkoły. We wszystkich tych wydarzeniach szkoła chętnie brała udział. Dyrekcja miała nadzieję, że gorliwość szkoły zostanie doceniona, a władze miejskie dostrzegą wreszcie konieczność wybudowania dla szkoły odpowiedniego gmachu. Niestety, władza pozostała bierna i nie dostrzegała starań szkoły o poprawę katastrofalnych warunków lokalnych.

²³ Obecnie ul. Wilsona 16.

5. Kolejna zmiana nazwy

Tymczasem nowy rok szkolny 1966/67 szkoła muzyczna rozpoczęła jako Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia w Częstochowie. Zmiana nazwy nastąpiła w wyniku reformy szkolnictwa artystycznego, przeprowadzonej zgodnie z zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki. W tym roku szkolnym szkoła uświetniła koncertem muzyki polskiej Kongres Kultury Polskiej. Podobnie jak w latach ubiegłych, uczniowie brali udział w licznych imprezach okolicznościowych w mieście, m.in. w imprezach organizowanych przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, w akademii zorganizowanej w Miejskim Szpitalu w dzielnicy Tysiąclecie oraz w Studium Nauczycielskim. Młodzież udzielała się społecznie w liceach ogólnokształcących, służąc pomocą w przygotowaniu strony muzycznej akademii i okolicznościowych uroczystości. Poza pracami społecznymi, szkoła rozwijała działalność umuzykalniającą, organizując w szkolnej auli koncerty-audycje, zaś poszczególne klasy instrumentalne prezentowały swoje osiągnięcia na comiesięcznych audycjach.

Działalność koncertową podejmowali także pedagodzy. Jeden z koncertów z udziałem pedagogów, zorganizowany z okazji Dni Oświaty, Książki i Prasy, miał miejsce w klubie spółdzielni „Nasza Praca”. Cenną inicjatywą w roku szkolnym 1967/68 było powołanie trio fortepianowego, w skład którego weszli profesorowie PSM: Szymon Szołtys — skrzypce, Feliks Tatarczyk — wiolonczela, Wacława Sakowicz — fortepian. Na wieczorne kameralnym w szkolnej auli zespół zagrał po raz pierwszy, wykonując *Trio fortepianowe C-dur* L. van Beethovena. Występ powtórzono w filharmonii na koncercie dla młodzieży szkolnej.

Tradycyjnie w sali Filharmonii Częstochowskiej odbył się pod koniec roku szkolnego popis uczniów PSM I i II st. W programie koncertu, zorganizowanego 30 maja 1967, znalazły się prezentacje solowe, kameralne, chóralskie i orkiestrowe. Dobrze układała się także współpraca z Miejską Orkiestrą Symfoniczną. Na zakończenie sezonu koncertowego 1966/67 chór mieszany PSM II stopnia wystąpił 16 czerwca 1967 na koncercie symfonicznym w Filharmonii Częstochowskiej, współuczestnicząc w wykonaniu *IX Symfonii* L. van Beethovena.

W kolejnym roku szkolnym 1968/69 kadra pedagogiczna podjęła wiele zobowiązań, związanych z obchodami 25-lecia PRL. Zorganizowano szereg występów dla zakładów pracy. Dla uczniów częstochowskich szkół średnich zaprezentowano w sali filharmonii specjalny koncert, w którym udział wzięły chóry — dziecięcy i mieszany pod dyрекcją Wacława Przytułskiego, orkiestra pod dyрекcją Leona Jelonka oraz zespół rozrywkowy przygotowany przez Stanisława Sobieraja. Natomiast w szkolnej auli odbyło się wiele imprez, cieszących się uznaniem ze strony publiczności. Jedną z nich była audycja słowno-muzyczna, zorganizowana przez sekcje: teorii i fortepianu, poświęcona muzyce Claude’a Debussy’ego. Wykonawcami byli uczniowie: Tomasz Bugaj, Sławomir Czarnecki i Alicja Matracka — z klas fortepianu Aliny Jędrzczak i Wacławy Sakowicz. Prelekcję wygłosił Wojciech Łukaszewski. Audycję powtórzono następnie w Klubie MPiK. Na zakończenie roku szkolnego odbył się tradycyjny koncert-popis w sali filharmonii, na którym wystąpiły zespoły kameralne, chór dziecięcy, orkiestra symfoniczna i soliści.

Do szczególnych wydarzeń drugiej połowy roku szkolnego 1968/69 należy zaliczyć spotkanie z muzykologiem, Zofią Lissą z Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego, która na zaproszenie dyrekcji szkoły wygłosiła 8 lutego 1969 referat na temat:

„Osiągnięcia muzyczne PRL w XXV-leciu”. Z. Lissa pozostawiła swój wpis w szkolnej Kronice:

Tendencją polityki kulturalnej Polski Ludowej jest osiągnięcie jednolitego poziomu kultury muzycznej we wszystkich ośrodkach naszego kraju, zlikwidowanie różnic pomiędzy metropolią, a tzw. *provincją*. Życzę Szkołom Muzycznym Częstochowy jak najpomyślniejszej realizacji swoich zadań i jak największych sukcesów w dążeniu do rozwoju socjalistycznej kultury Polski Ludowej²⁴.

Z końcem roku szkolnego 1968/69 Wacław Przytułski złożył rezygnację ze stanowiska zastępcy dyrektora oraz z pracy w szkole. Jego funkcję powierzono Czesławowi Orszynowiczowi, który rozpoczął działalność na tym stanowisku z początkiem następnego roku szkolnego.

W sezonie 1969/70 uczniowie szkoły, na polecenie Wojewódzkiego Wydziału Kultury PWRN w Katowicach, przygotowywali się do udziału w Festiwalu Szkół Artystycznych województwa katowickiego. W początkowej fazie przebieg festiwalu polegał na wytypowaniu w poszczególnych ośrodkach najwybitniejszych uczniów reprezentujących daną szkołę podczas koncertów na szczeblu wojewódzkim. Specjalny koncert, na którym wystąpili wybrani soliści i zespoły kameralne obu częstochowskich szkół muzycznych, odbył się w sali filharmonii. W programie znalazła się wyłącznie muzyka polska. Komisja zakwalifikowała do wojewódzkich przesłuchań festiwalowych trzy produkcje. Ponadto, w ramach festiwalu, soliści, chór i orkiestra pod batutą Leona Jelonka wzięli udział w koncercie w Sosnowcu (marzec 1970).

Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia w Częstochowie spełniała doniosłą rolę w upowszechnianiu kultury muzycznej regionu częstochowskiego, będąc jedyną większą placówką tego typu w promieniu 70 kilometrów. Jednakże wciąż borykała się ze stale pogarszającym się stanem lokalowym, a na alarmujące komunikaty o grożącym zagrożeniu zdrowia i życia w zajmowanych pomieszczeniach, władze wciąż pozostawały bierne. Budynek przy ul. Jasnogórskiej 30, będąc już obiektem mocno wyeksploatowanym, popadał w dalszą ruinę m.in. poprzez odpadanie tynków i obsunięcie się okna w sali teoretycznej.

Na prośbę dyrekcji Komisja Oświaty i Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej dokonała wizji lokalnej budynku. Komisja wyraziła konieczność wykwaterowania lokatorów prywatnych oraz instytucji, użytkujących obiekt wspólnie z PSM. Postulowano utworzenie podstawowej szkoły muzycznej z przedmiotami ogólnokształcącymi oraz podjęcie planów budowy nowego, przystosowanego do potrzeb szkoły artystycznej, gmachu. Jednakże z postanowień tych realizacji doczekało się tylko wykwaterowanie dwóch lokatorów prywatnych. W dniu 14 maja 1969 przeprowadzono ekspertyzę stanu stropów, w wyniku której budynek przeznaczono do generalnego remontu. Remont jednak odroczono z braku lokalu zastępczego. Okazją do kolejnych starań dyrekcji o poprawę warunków lokalowych stał się jubileusz szkoły w 1971 roku. W kwietniu 1971 dyrektor Wawrzynowicz złożył po raz kolejny wniosek do władz miejskich o wykwaterowanie z gmachu lokatorów prywatnych i instytucji państwowych. Dzięki jego staraniom, z dniem 31 sierpnia 1971 wykwaterowano z budynku stołówkę Związku Nauczycielstwa Polskiego. W odzyskanych pomieszczeniach przystosowano do zajęć dwie sale lekcyjne.

W nowym roku szkolnym 1970/71 zainaugurowała działalność sekcja rytmiki. Jej kierownictwo powierzono Elżbiecie Kamkow.

²⁴ Zofia L i s s a, wpis do Kroniki ZSM, Kronika ZSM, dz. cyt.

Omawiany rok szkolony był rokiem jubileuszowym 25-lecia działalności Państwowych Szkół Muzycznych w Częstochowie. Okolicznościowe koncerty zaplanowano na drugą połowę roku szkolnego, w miesiącach: marcu, kwietniu i maju. Uroczysty koncert jubileuszowy miał miejsce w sali filharmonii w niedzielę 14 marca 1971. Wykonawcami byli uczniowie PSM I i II stopnia, chór mieszany i szkolna orkiestra symfoniczna pod dyrekcją Leona Jelonka. Koncert obejmował dwie części. W pierwszej wystąpili soliści z towarzyszeniem orkiestry. Jadwiga Stolarczyk z klasy skrzypiec Tadeusza Wawrzynowicza wykonała część I *Koncertu skrzypcowego A-dur KV 219* W. A. Mozarta, Małgorzata Habrowska z klasy fortepianu Wandy Plaza — część I *Koncertu fortepianowego C-dur op. 15* L. van Beethovena, a Stanisław Surowiec z klasy klarnetu Henryka Kempnego część I *Koncertu klarnetowego f-moll op. 73* K. M. Webera. Po przerwie zabrzmiały dzieła kompozytorów polskich: Grzegorza Gerwazego Gorczyckiego, Jana Sztwiertni, Tadeusza Bairda i Tadeusza Szeligowskiego, w wykonaniu chóru i orkiestry. W terminarzu dalszych koncertów znalazły się m.in.: recital absolwentów — Krzysztofa Furmańczyka, Anny Grochowalskiej, Ewy Hiller i Małgorzaty Wojciechowskiej (Sala Kameralna Filharmonii, 22 marca 1971), koncert pedagogów szkoły, koncert w Muzeum Regionalnym w wykonaniu solistów, orkiestry oraz chóru PSM I i II stopnia (kwiecień 1971), koncert w Klubie MPiK i koncert w Liceum Ogólnokształcącym im. H. Sienkiewicza (maj 1971).

Uczniowie prezentowali się także na koncertach poza Częstochową. W dniu 6 czerwca 1971 w auli PSM im. M. Karłowicza w Katowicach odbył się koncert uczniów szkół muzycznych z Chorzowa, Gliwic, Katowic, Rybnika, Zabrza i Częstochowy, w którym udział wzięła Małgorzata Chabrowska z klasy fortepianu Wandy Plaza. Wykonała ona I część *Koncertu fortepianowego C-dur op. 15* L. van Beethovena z towarzyszeniem szkolnej orkiestry symfonicznej.

Jubileuszowy rok szkolny, to także sukcesy uczniów na ogólnopolskich konkursach. W dniach 11 – 17 stycznia 1971 odbył się w Białymstoku II Ogólnopolski Konkurs Akordeonowy, na którym Marian Kurcab z klasy akordeonu Stanisława Sobieraja zdobył II miejsce. Z kolei Tadeusz Biernacki z klasy fortepianu Aliny Jędrzczak został zakwalifikowany do II grupy na Ogólnopolskim Przesłuchaniu Uczniów Szkół Muzycznych w Warszawie.

Za zasługi w upowszechnianiu kultury muzycznej w Częstochowie, Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia otrzymała Pamiątkowy Medal 25-lecia Wyzwolenia Częstochowy. Medal ten przyznano także indywidualnie najbardziej zasłużonym profesorom.

Podczas minionego ćwierćwiecza mury częstochowskiej PSM opuściło 317 absolwentów, w tym 189 ze szkoły I stopnia i 128 ze szkoły II stopnia. W ciągu 25 lat pracowało w szkole 71 pedagogów, spośród nich zaś tylko w roku szkolnym 1970/71 – 31. Kilku z nich pamiętało pierwsze lata działalności placówki: Alina Jędrzczak, Natalia Konieczna, Edward Mąkosza, Wanda Plaza, Wacława Sakowicz, Antoni Szuniewicz.

6. Siedmioletnia kadencja dyrektora Wojciecha Łukaszewskiego. Batalia o poprawę warunków lokalowych

Z końcem roku szkolnego 1970/71 założyciel instytucji, Tadeusz Wawrzynowicz, po 26-letnim okresie kierowania placówką, przeszedł na emeryturę. Jego funkcję przejął

z dniem 1 września 1971 Wojciech Łukaszewski, wychowanek PSM i dotychczasowy jej pedagog, kompozytor — absolwent warszawskiej PWSM w klasie T. Szeligowskiego i T. Paciorkiewicza oraz Nadii Boulanger w Paryżu²⁵.

Nowy dyrektor kontynuował usilne starania swojego poprzednika o poprawę katastrofalnych warunków lokalowych²⁶. W grudniu 1972 roku Wydział Gospodarki Komunalnej Prezydium Miejskiej Rady Narodowej dokonał ponownej ekspertyzy budynku, stanu stropów i murów. Wyniki przeprowadzonych badań wskazywały na konieczność przeprowadzenia kapitalnego remontu. W lutym 1973 pracownicy Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych dokonali zabezpieczenia niektórych stropów poprzez podparcie ich drewnianymi stemplami. Jednakże z powodu małej ilości pomieszczeń, zajęcia w tych salach nadal się odbywały. Planowany na rok 1972 remont budynku został odroczony.

Nielatwa i długotrwała batalia o poprawę warunków lokalowych, i towarzyszący temu brak zrozumienia ze strony władz miejskich i wojewódzkich, trwała nadal. W 1973 roku w „Życiu Częstochowy” alarmowano:

Nie najlepsze warunki lokalowe, w jakich mieści się jedna z dwóch w naszym mieście szkół artystycznych — Państwowa Szkoła Muzyczna, uległy nieoczekiwanie nagłemu pogorszeniu. Oto okazało się, że nadwątłone stropy starego budynku grożą zawaleniem [...]. Jak pomóc Państwowej Szkole Muzycznej w jej kłopotach? Był w swoim czasie projekt, aby miejscowe spółdzielnie mieszkaniowe — „Hutnik”, „Nasza Praca” i „CSM” wspólnym sumptem wybudowały odpowiedni obiekt przystosowany do specyficznych potrzeb Szkoły Muzycznej. Projekt ten, jak nam powiedziano, zyskał pełną akceptację Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Niestety, nie udało się go urzeczywistnić i w tej chwili nic nie wskazuje na to, aby można było do wspomnianej koncepcji rychło powrócić. Funduszy na budowę szkoły nie ma²⁷.

Mimo trudności działalność pedagogiczna i koncertowa szkoły w regionie i w kraju rozwijała się aktywnie. Zwiększano liczebnie kadrę pedagogiczną. Zatrudniono nowych nauczycieli legitymujących się wyższym wykształceniem. Niektórzy byli wychowanekami częstochowskiej PSM. Wzrastała ilość uczniów w szkołach I i II stopnia, które rekrutowały młodzież z całego tzw. Częstochowskiego Okręgu Przemysłowego, a także z województw

²⁵ Zob. M. Łukaszewski, *Wojciech Łukaszewski. Życie i twórczość*, Częstochowa 1997; t e n ż e, *Charakterystyka twórczości fortepianowej i pedagogicznej Wojciecha Łukaszewskiego*, „Prace Naukowe WSP. Pedagogika” (1998) 7, s. 95 – 111; t e n ż e, *Życie i twórczość Wojciecha Łukaszewskiego*, „Saeculum Christianum”, (1999) 2, s. 123 – 138. Zob. także Piotr G a g o, *Łukaszewski Wojciech*, [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM*, część biograficzna kłł, red. E. Dziębowska, Kraków 1997, s. 470; M. T. Łukaszewski, *Wojciech Łukaszewski — kompozytor, pedagog, działacz muzyczny*, cz. 1, „Muzyka 21”, (2001) 4, s. 22 – 26; t e n ż e, *Wojciech Łukaszewski — kompozytor, pedagog, działacz muzyczny*, cz. 2, „Muzyka 21”, (2001) 5, s. 22 – 24; W. M a l k o, *Biografie kompozytorów częstochowskich. Wojciech Łukaszewski (1936 – 1978)*, „Almanach Częstochowy” (1989), s. 29 – 34; Grażyna S e r d a k, *Twórczość Wojciecha Łukaszewskiego na tle polskiej muzyki współczesnej*, [w:] *Częstochowa i jej miejsce w kulturze polskiej*, Częstochowa 1990, s. 190 – 215. Pozostałą bibliografię o W. Łukaszewskim podają w: M. Łukaszewski, *Wojciech Łukaszewski. Życie i twórczość*, dz. cyt.

²⁶ Por. M. Łukaszewski, *Wojciech Łukaszewski. Życie i twórczość*, dz. cyt., s. 42 – 46, 59 – 63.

²⁷ Janusz P ł o w e c k i, *Czarne chmury nad Szkołą Muzyczną. Nadwątłone stropy grożą przerwaniem zajęć*, „Życie Częstochowy” (1973) 53.

kieleckiego i łódzkiego. Otwarte zostały nowe klasy instrumentalne: fagotu, altówki i gitary klasycznej. Powstała orkiestra dęta, prowadzona przez Alfreda Stępniewskiego, która w czerwcu 1973 roku na IV Ogólnopolskim Festiwalu Młodzieżowych Orkiestr Dętych w Inowrocławiu otrzymała główny puchar i dyplom uznania Ministra Oświaty i Wychowania.

Uczniowie PSM odnosili sukcesy na koncertach i konkursach. W grudniu 1972 wzięli udział w koncercie muzyki rosyjskiej i radzieckiej w Filharmonii Częstochowskiej. Brali także udział w podobnej imprezie w Będzinie. Aktywność koncertową przejawiali także profesorowie. Niektórzy z nich wzięli udział w koncercie zorganizowanym w ramach Festiwalu Muzyki Rosyjskiej i Radzieckiej. Koncert miał miejsce 14 lutego 1973 w Sali Kameralnej Filharmonii Częstochowskiej.

Szkoła mogła poszczycić się także laureatami konkursów. W roku szkolnym 1971/72, w eliminacjach solfeżowych w Katowicach nagrody zdobyli uczniowie przygotowani przez Teresę Litwin: Tadeusz Biernacki — I miejsce, Małgorzata Habrowska — III miejsce i Jadwiga Stolarczyk — IV miejsce. W roku szkolnym 1972/73 Marian Kurcab z klasy akordeonu Stanisława Sobieraja został zakwalifikowany podczas Ogólnopolskich Przeglądów Uczniów Klas Akordeonu na Międzynarodowy Konkurs Akordeonowy w NRD. Na przygotowanie się do tego konkursu uczeń otrzymał stypendium Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Jednym z ważniejszych wydarzeń roku szkolnego 1972/73 był uroczysty koncert uczniów PSM I i II stopnia, który odbył się 30 maja 1973 w Sali Koncertowej Filharmonii Częstochowskiej. Wystąpiły szkolne zespoły: chór, orkiestra i zespoły kameralne oraz soliści z klas m.in. Tadeusza Gorzelaka, Aliny Jędrzczak, Zofii Miller, Wandy Plaza, Wacławy Sakowicz, Stanisława Sobieraja, Alfreda Stępniewskiego, Tadeusza Wawrzynowicza.

W dniu 15 czerwca 1973 w Filharmonii miał miejsce koncert symfoniczny absolwentów PSM II stopnia. Wystąpili: Małgorzata Królikowska, Tadeusz Biernacki, Ryszard Borkowski, Jerzy Siemiński — fortepian; Józef Karaś — trąbka, Jadwiga Stolarczyk — skrzypce. Z towarzyszeniem Państwowej Orkiestry Symfonicznej pod batutą Zygmunta Hassy absolwenci wykonali pierwsze części następujących utworów: *Koncertu fortepianowego C-dur KV 467* W.A. Mozarta, *Koncertu fortepianowego g-moll* i *Koncertu skrzypcowego e-moll* F. Mendelssohna, *Koncertu fortepianowego c-moll* H. Melcera oraz *Koncertu na trąbkę* A. Arutuniana.

Na początku kolejnego roku szkolny kronikarz zanotował:

Wraz z nowym rokiem szkolnym ożywia się cały budynek przy ulicy Jasnogórskiej 30. Wypełniają się wszystkie sale lekcyjne, znów rozpoczyna się praca. Grono pedagogiczne, jak i uczniowie, starają się, by imię Szkoły znane było w jak najszerszych kręgach środowiskowych²⁸.

Refleksja ta daje przykład, jak wielkie znaczenie dyrekcja szkoły przywiązywała do jej promocji.

Do najważniejszych wydarzeń pierwszego półrocza omawianego roku szkolnego należy organizacja Ogólnopolskich Przeglądów Zespołów Kameralnych Instrumentów Dę-

²⁸ Kronika ZSM, dz. cyt.

tych Państwowych Szkół Muzycznych II stopnia i Państwowych Liceów Muzycznych (10 – 13 grudnia 1973). Częstochowska szkoła muzyczna pierwszy raz w swojej historii zmierzyła się z tego typu zadaniem. Dobre przygotowanie eliminacji i sprawną organizację doceniły władze wojewódzkie w Katowicach:

Sprawną organizacją przesłuchań, ich odpowiednia reklama i miła atmosfera imprezy spotkała się z dużym uznaniem ze strony przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Sztuki, członków jury, nauczycieli i uczestników²⁹.

Kolejną imprezą, w której brała udział społeczność szkoły, były obchody 29. rocznicy wyzwolenia Częstochowy. Na koncercie, w styczniu 1974, Chór PSM II stopnia, wspólnie z Chórem Akademickim Wyższej Szkoły Nauczycielskiej³⁰ i Orkiestrą Symfoniczną Filharmonii Częstochowskiej pod dyрекcją Zygmunta Hassy, wykonały fragmenty ze *Strasznego dworu* Stanisława Moniuszki. Udział szkolnego chóru doceniła dyrekcja Filharmonii podkreślając solidną pracę, wysoki poziom artystyczny i dyscyplinę³¹. Koncerty z okazji rocznicy wyzwolenia miasta odbyły się także w Klubie MPiK (koncert pedagogów) oraz w szkole muzycznej w Lublińcu (koncert muzyki polskiej w wykonaniu pedagogów). Najwięcej imprez muzycznych w roku szkolnym 1973/74 zorganizowano w maju 1974. Był to m.in. koncert muzyki polskiej w wykonaniu uczniów PSM I i II stopnia, który odbył się w Sali Koncertowej Filharmonii Częstochowskiej. Popis stanowił podsumowanie całorocznej pracy szkoły. W tym samym czasie Chór Dziecięcy PSM I stopnia i Orkiestra PSM II stopnia uczestniczyły w Festiwalu Muzyki Polskiej w Będzinie.

Niektóre z wymienionych powyżej koncertów organizowano z myślą o uczczeniu zbliżającej się 30. rocznicy wyzwolenia Częstochowy. Kulminacja uroczystości jubileuszowych miała miejsce w roku szkolnym 1974/75. Oczywiście wśród środowisk biorących udział w okolicznościowych imprezach nie mogło zabraknąć także szkoły muzycznej. Jednym z pierwszych koncertów, który zorganizowano z tej okazji był koncert uczniów PSM I i II stopnia. Odbył się on 10 marca 1975 w Sali Kameralnej Filharmonii Częstochowskiej.

Omawiany rok szkolny wyróżniał się ożywioną akcją koncertową. Cykle koncertów, realizowane w ramach współpracy z Poradnią Pracy Kulturalno-Oświatowej, odbywały się na terenie powiatu częstochowskiego: w Rudnikach, Poczesnej, Blachowni i Wrzosowej. Nagrodą za udział szkoły w wyżej wspomnianych imprezach była suma 1000 zł, przeznaczona przez Wydział Kultury Urzędu Powiatowego na wyposażenie szkolnej płytoteki. Liczne imprezy odbywały się na terenie miasta: w Klubie MPiK, zakładach pracy i szkołach.

Obok prezentacji zbiorowych, odbywały się również liczne recitale oraz audycje w wykonaniu uczniów z klasy poszczególnych pedagogów. Do takich należał koncert zorganizowany dnia 18 kwietnia 1975 w szkolnej auli, na którym uczniowie z klasy fortepianu Ludomiry Grądzman wykonali utwory na 4 ręce i na dwa fortepiany. Innym wydarzeniem,

²⁹ Urząd Wojewódzki w Katowicach, Wydział Kultury i Sztuki, pismo do Wojciecha Łukaszewskiego, dyrektora PSM I i II stopnia w Częstochowie, podpisane przez Macieja Kurkiewicza, dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, Katowice 30 XII 1973, archiwum autora.

³⁰ Obecnie Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.

³¹ Pismo Państwowej Orkiestry Symfonicznej do dyrekcji PSM, podpisane przez Z. Hassę, Częstochowa, 21 I 1974, archiwum autora.

które podkreślił szkolny kronikarz, był występ nauczyciela Andrzeja Klosia z Orkiestrą Symfoniczną Filharmonii Częstochowskiej, który na koncercie w dniu 4 kwietnia 1975 w filharmonii wykonał *V Koncert fortepianowy* Es-dur L. van Beethovena.

W maju 1975 roku imprezy odbywały się nieomal codziennie. Występowali na nich zarówno uczniowie, jak i pedagodzy. Były to audycje klasowe, popisy galowe, koncerty kameralne pedagogów i prelekcje. W dniu 15 maja w Sali Kameralnej Filharmonii zorganizowano audycję muzyczną uczniów, przygotowaną przez Ludomirę Grądzman. Następnego dnia w auli szkoły znany polski folklorzysta Adolf Dygacz wygłosił odczyt „O wątkach wędrownych w folklorze na przykładzie ludowej pieśni polskiej i czeskiej”. Dnia 21 maja w sali kameralnej filharmonii profesorowie: Henryk Bałaban (skrzypce), Andrzej Kłos (fortepian), Anna Prowik-Pniok (śpiew), Henryka Zasempa (fortepian), Wanda Malko (słowo wiążące) wystąpili na koncercie muzyki XX wieku. W programie wieczoru znalazły się utwory: G. Bacewicz, M. Karłowicza, S. Prokofiewa, J. Świdra, K. Szymanowskiego, S. Wiechowicza i W. Łukaszewskiego (prawykonanie cyklu *Trzech pieśni na sopran i fortepian*). W kilka dni później, 28 maja, w Sali Koncertowej Filharmonii odbył się uroczysty koncert uczniów PSM I i II stopnia. Z kolei 4 czerwca 1975 miał miejsce koncert dyplomantów PSM z Orkiestrą Filharmonii Częstochowskiej, na którym zaprezentowali się pianiści: Grażyna Serdak, Aleksandra Kieleska, Marek Ciaszkiewicz, skrzypaczka Grażyna Zawadzka, puzonista Tadeusz Piaszczyk. Całość poprowadził Tomasz Bugaj, absolwent PSM w roku szkolnym 1968/69.

W prasie fakt udziału młodzieży w licznych akcjach koncertowych odnotowany został następująco:

Nie ma tygodnia — mówi dyrektor Państwowej Szkoły Muzycznej Wojciech Łukaszewski — abyśmy nie otrzymali prośby o zorganizowanie koncertu. Młodzi muzycy występują niemal wszędzie, gdzie spodziewają się znaleźć dobrych słuchaczy. Można spotkać ich w domach kultury, klubach przyzakładowych, towarzystwach społeczno-kulturalnych. Dużym powodzeniem cieszą się stałe imprezy. Należą do nich m.in. coroczne koncerty pedagogów, koncerty absolwentów, koncerty uczniów [...]. Dużo zwolenników miały comiesięczne koncerty organizowane w Klubie Międzynarodowej Prasy i Książki. Odbywały się pod hasłem „Prezentujemy młode talenty” i występowali podczas nich najzdolniejsi słuchacze szkoły³².

Lata 1974 – 75 i związane z nimi uroczystości jubileuszowe częstochowskie środowisko muzyczne wykorzystało także dla promocji własnej twórczości. Warto tu wskazać zwłaszcza na dwie imprezy. Jedną z nich był *Koncert Kompozytorów Częstochowskich*, absolwentów i pracowników częstochowskich szkół muzycznych: Sławomira Czarneckiego, Juliusza Łuciuka, Wojciecha Łukaszewskiego i Romualda Twardowskiego. Koncert odbył się 24 maja 1974 w Filharmonii Częstochowskiej. W programie znalazły się m.in. następujące utwory: *Kantata in memoriam Igor Strawiński* (prawykonanie) S. Czarneckiego, *Poemat o Loarze* J. Łuciuka, *Confessioni per orchestra* W. Łukaszewskiego oraz *Nagi książę* R. Twardowskiego.

Rok później, 15 stycznia 1975, odbył się koncert kameralny, podczas którego zabrzmiały dzieła Juliusza Łuciuka, Wojciecha Łukaszewskiego, Edwarda Mąkoszy, Antoniego Szuniewicza, Barbary Talmy, Romualda Twardowskiego, Ludwika Wawrzynowi-

³² (s), *Z muzyką na „ty”*. *Koncerty, których chętnie słuchamy*, „Życie Częstochowy”, (1975) I 19.

cza. Warto nadmienić, że trzech spośród wymienionych twórców: Łuciuk, Łukaszewski i Twardowski, byli uczniami słynnej Nadii Boulanger w Paryżu, uznawanej za najwybitniejszy autorytet pedagogiczny XX wieku w zakresie kompozycji³³. Czarnecki natomiast odbył studia kompozytorskie (również w Paryżu) u Oliviera Messiaena.

Młodzież, jak co roku, uczestniczyła w ogólnopolskich przesłuchaniach i konkursach. W dniu 7 kwietnia 1975 szkolne trio fortepianowe z klasy kameralnej T. Wawrzynowicza w składzie: Regina Ziębicka (skrzypce), Paweł Pospieszalski (wiolonczela) i Teresa Czeka (fortepian), brało udział w I Międzyszkolnym Konkursie Kameralistycznym w Katowicach. Z kolei Krzysztof Topolski z klasy akordeonu Stanisława Sobieraja wziął udział w III Ogólnopolskim Konkursie Akordeonowym w Białymstoku (21 – 27 kwietnia 1975), zdobywając I nagrodę. Sukces odniósł także Andrzej Kloś, pedagog szkoły, zdobywając VIII miejsce oraz nagrodę specjalną na Konkursie Pianistycznym w Monzy, we Włoszech.

Sukcesy i osiągnięcia szkoły, recenzje w prasie i pochwały, pozostały niestety bez wpływu na stan wciąż pogarszających się warunków lokalowych. W kronice szkoły, na stronach dokumentujących rok szkolny 1974/75, odnajdujemy następujący komentarz:

Wiele koncertów, liczne sukcesy artystyczne, laury w konkursach, lecz codzienność nadal upływa w fatalnych warunkach lokalowych. Sytuacja ta ma już wieloletnią tradycję. Alarmujące głosy prasy pojawiają się już na pierwszych stronach kroniki. Głosy prasy pozostają bez wpływu na rzeczywistość. Podobne są efekty starań o nowy lokal³⁴.

Historia batalii o poprawę warunków lokalowych szkoły trwała od początku jej działalności. Każdorazowa próba przekonania władz miejskich i wojewódzkich o konieczności budowy nowego budynku lub remontu generalnego dotychczasowej siedziby kończyła się fiaskiem. Argumentowano to brakiem funduszy. Należy wszakże nadmienić, iż w okresie trzydziestoletniej działalności PSM i jej lokalowej ponieważ wybudowano w Częstochowie m.in. gmach Filharmonii Częstochowskiej, budynki Wyższej Szkoły Pe-

³³ Warto wspomnieć, że na studia do N. Boulanger wybierał się także A. Szuniewicz. Jednakże jego plany udaremnił wybuch drugiej wojny światowej w 1939 roku. Jej polskimi uczniami, obok wspomnianych powyżej, byli: Grażyna Bacewicz, Zbigniew Bargielski, Jerzy Bauer, Marian Borkowski, Joanna Bruzdowicz, Ewa Bukojemska, Andrzej Czajkowski, Sylwester Czosnowski, Andrzej Hundziak, Bronisława Kawalla, Wojciech Kilar, Anna Maria Klechniowska, Michał Kondracki, Zygmunt Krauze, Feliks Roderyk Łabuński, Zdzisław Ładomirski, Roman Maciejewski, Bernadetta Matuszczak, Krzysztof Meyer, Maria Modrakowska-Jackowska, Piotr Moss, Zygmunt Mycielski, Barbara Niewiadomska, Izabela Pacewicz, Elżbieta Paszkowska, Alina Piechowska, Zbigniew Pniewski, Grażyna Pstrokońska-Nawratil, Marta Ptasińska, Witold Rudziński, Zbigniew Rudziński, Kazimierz Serocki, Kazimierz Sikorski, Tomasz Sikorski, Stanisław Skrowaczewski, Jerzy Sokorski, Michał Spisak, Witold Szalonek, Antoni Szalowski, Tadeusz Szeligowski, Henryk Szeryng, Stanisław Wiechowicz, Antoni Wit, Bolesław Woytowicz, Wawrzyniec Żuławski. Zob. m.in.: Doda C o n r a d, *Grandeur et mystère d'un mythe. Souvenirs de 44 ans d'amitié avec Nadia Boulanger*, Paris 1995; Bruno M o n s a i n g e o n, *Mademoiselle. Entretiens avec Nadia Boulanger*, Paris bd.; Agnieszka M r o c z e k, *Nadia Boulanger i jej polscy uczniowie*, Akademia Muzyczna im F. Chopina, Warszawa 2003, praca magisterska (wydruk komputerowy), Zob. także: M.T. Ł u k a s z e w s k i, *Nadia Boulanger — kompozytor i pedagog*, „Muzyka 21”, (2000) 5, s. 19 – 20; t e n ż e, *Nadia Boulanger — przyjaciel Polaki i Polaków*, „Niedziela”, (2000) 4, s. 9; t e n ż e, *Mistrzynie (Nadia Boulanger)*, „ViVO”, (1997) 1, s. 26 – 28; Krzysztof M e y e r, *Hommage Nadia Boulanger*, [w:] *Do i od kompozytora*, red. M. Jabłoński, Poznań 1994, s. 27; Maria M o d r a k o w s k a, *Wspominając studia u Nadii Boulanger*, „Ruch Muzyczny” (1958) 11, s. 11 – 14; Zygmunt M y c i e l s k i, *Nadia Boulanger w Polsce*, „Ruch Muzyczny” (1964) 9, s. 3 – 4; Z. M y c i e l s k i, *Rozmowy z Nadią Boulanger*, „Res Facta Nova”, 10 (1994) 1, s. 33; Jan W e b e r, *Rozmowy „Ruchu Muzycznego”*. Mówi Tadeusz Szeligowski, „Ruch Muzyczny”, (1959) 3, s. 7 – 9.

³⁴ Kronika ZSM, dz. cyt.

dagogicznej i Politechniki Częstochowskiej, Hotel „Patria” czy wreszcie — priorytetową w owych czasach inwestycję — okazała i nowoczesną siedzibę Komitetu Wojewódzkiego PZPR³⁵.

W 1974 roku na łamach „Ruchu Muzycznego” Wanda Malko relacjonowała:

Dynamiczna działalność szkół jest osiągnięciem tym większym, że pracują one w strasznych warunkach lokalowych. Stropy starego budynku, służącego również za pomieszczenie biurom, grożą zawaleniem, a zimą panują tu mrozy iście syberyjskie [...]. Mimo wytrwałych starań dwu kolejnych dyrektorów, Tadeusza Wawrzynowicza i obecnie Wojciecha Łukaszewskiego, sytuacja wykazuje niepokojącą stabilność. Jedynym właściwym rozwiązaniem byłaby budowa nowego budynku, gdyż adaptacja innego byłaby nieekonomiczna, a przebudowa dotychczasowego lokalu jest niemożliwa [...]. Mimo 30-letniego niemal istnienia, szkoła znajduje się nadal na etapie walki o byt, walki, która powinna zakończyć się w najbliższym czasie rozwiązaniem podstawowych jej potrzeb socjalnych, gdyż dotychczasowe warunki stanowią poważną przeszkodę w dalszym, prawidłowym rozwoju³⁶.

W czerwcu 1975 roku w „Ruchu Muzycznym” ukazał się artykuł Małgorzaty Komorowskiej, omawiający najważniejsze przejawy życia muzycznego Częstochowy. Autorka porusza w nim także problemy lokalowe szkoły:

Szkoła muzyczna... Stara czynszówka, ciemna, brudna, smutna, liszaje obłazącego tynku, zaśmiecone podwórko, zimne korytarze, wąskie schody, inne instytucje oddzielone żelaznymi kratami, mieszkania prywatne, jedna klasa w dawnej kuchni (do ćwiczeń akompaniować można na fajerkach). A szkoła tradycje ma piękne [...]. Wojciech Łukaszewski, aktualny dyrektor szkoły największy kłopot ma... z palaczami. Najczęściej rezygnują po pierwszym dniu pracy, co świadczy dobrze o przepustowości węgla, palaczy i strun fortepianowych (skoki temperatury!) — nieco gorzej o warunkach, w jakich i palacze i szkoła pracują³⁷.

Kolejny rok szkolny 1975/76 PSM rozpoczęła w nowo utworzonym województwie częstochowskim. Trwały przygotowania do obchodów 30-lecia szkoły. Kalendarz imprez, obejmujący liczne koncerty kameralne, symfoniczne, wystawy, prelekcje i audycje, przedstawiał się następująco:

- 10 maja 1976 — koncert pedagogów PSM I i II stopnia w Sali Kameralnej Filharmonii;
- 12 maja — koncert galowy uczniów PSM I i II stopnia w Sali Koncertowej Filharmonii;
- 23 maja — koncert absolwentów PSM II stopnia w Sali Koncertowej Filharmonii;
- 25 maja — koncert kameralny uczniów obu szkół w Ludowej Szkole Artystycznej w Nowym Bohuminie na Słowacji;
- 27 maja — koncert kameralny z cyklu „Prezentujemy Młode Talenty” w wykonaniu uczniów PSM I stopnia w Sali Kameralnej Filharmonii;
- 4 czerwca — koncert dyplomantów PSM II stopnia z towarzyszeniem Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Częstochowskiej w Sali Koncertowej;
- 5 czerwca — koncert kameralny uczniów Ludowej Szkoły Artystycznej z Nowego Bohumina.

Dopełnieniem uroczystości jubileuszowych były liczne imprezy towarzyszące: koncerty uczniów i pedagogów w Lublińcu, Kłobucku i Oleśnie, audycje w szkołach i zakładach

³⁵ Obecnie budynek użytkuje Akademia im. Jana Długosza.

³⁶ W. M a l k o, *Częstochowa to nie tylko festiwale*, „Ruch Muzyczny”, (1974) 19, s. 6 – 7.

³⁷ Małgorzata K o m o r o w s k a, *Pod Jasną Górą*, „Ruch Muzyczny” (1975) 12, s. 3 – 6.

pracy, wystawa ilustrująca dorobek szkoły w foyer filharmonii, a także spotkanie z Andrzejem Jasińskim, profesorem katowickiej PWSM, wychowankiem częstochowskiej szkoły muzycznej w klasie fortepianu Stefanii Borkowskiej-Potemskiej.

Równocześnie życie placówki toczyło się codziennym trybem. Odbływały się tzw. produkcje i audycje wewnętrzne szkoły oraz audycje pozaszkolne. Młodzież uczestniczyła nadto w uroczystościach organizowanych przez władze miasta. Do takich imprez należało złożenie kwiatów na grobie znanego polskiego śpiewaka Edwarda Reszke w Borownie. Ożywioną działalność przejawiały wszystkie sekcje, a w szczególności sekcja fortepianu, organizując liczne audycje klas poszczególnych pedagogów, zarówno w auli szkoły, jak i salach filharmonii, a także podziemiach Ratusza Miejskiego. W czerwcu 1976 roku profesorowie: Alfred Stepniewski i Stanisław Tomczyński odznaczeni zostali Złotymi Krzyżami Zasługi. Dyrektor Łukaszewski otrzymał nagrodę jubileuszową przyznaną przez Ministra Kultury i Sztuki.

W roku 1975/76 otwarto klasę perkusji.

Ważnym wydarzeniem w życiu miasta w tym czasie było powołanie w 1976 roku Częstochowskiego Towarzystwa Muzycznego. Jego prezesem został Czesław Wieczorek, a na stanowiska wiceprezesów powołano Wojciecha Łukaszewskiego i Józefa Koziola.

Rok szkolny 1976/77 rozpoczął się reformą szkolnictwa artystycznego, polegającą na skróceniu cyklu nauczania w dziale dziecięcym do 6 lat, a w dziale młodzieżowym do 4 lat. Nowy program nauczania był początkowo realizowany w I, II i III klasie działu dziecięcego oraz w klasie I działu młodzieżowego.

Jak każdego roku, odbywały się z udziałem uczniów i pedagogów liczne popisy, audycje i koncerty. Do takich imprez należał m.in., zorganizowany w ramach obchodów Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy, *Koncert galowy* uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej. Odbył się on 17 maja 1977 roku w Sali Koncertowej Filharmonii Częstochowskiej. Na program koncertu złożyły się występy solistów, zespołów kameralnych, chórów żeńskiego i mieszanego oraz zespołu smyczkowego. Koncert powtórzono 29 maja 1977 roku w Konieczpolu pod hasłem „Sojusz świata pracy z kulturą i sztuką”. Z kolei 3 czerwca 1977 roku odbył się koncert „Estrada dla Młodych”, na którym z towarzyszeniem Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Częstochowskiej pod dyrekcją Antoniego Dudy wystąpili: Joanna Szczepaniak — fortepian, Barbara Szefs — fortepian, Regina Ziębicka — skrzypce, Krzysztof Topolski — akordeon, Aureli Błaszczok — skrzypce. Inny koncert, na którym wspólnie zaprezentowały się chóry: Chór Żeński PSM II stopnia i Chór Liceum Ogólnokształcącego im. R. Traugutta, odbył się w dniu 20 maja 1977 roku w Sali Kameralnej Filharmonii. W auli szkoły w dniu 23 maja 1977 roku odbyły się trzy recitale dyplomantów PSM II stopnia: skrzypaczki Reginy Ziębickiej, gitarzysty Andrzeja Saksa i akordeonisty Krzysztofa Topolskiego. W kilka tygodni później, 12 czerwca 1977, trio dęte z klasy kameralnej Włodzimierza Gołębiowskiego wzięło udział w koncercie laureatów audycji cyklicznej „Młodzi muzycy na estradzie i antenie” w Opolu, wykonując *Cztery miniatu-ry na dwa flety i klarnet* W. Łukaszewskiego.

W roku szkolnym 1977/78 jedną z najważniejszych imprez był koncert zatytułowany „Rzecz Muzyczna Częstochowa”, który odbył się 23 października 1977 roku w Sali Koncertowej Filharmonii i był transmitowany przez Telewizję Polską. Organizatorami tej imprezy byli: Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie i Naczelna Redakcja Muzyczna Radia i Telewizji w Warszawie. W koncercie wzięła udział Orkiestra Symfoniczna Państwowej Filharmonii, połączone chóry: „Pochodnia”, Wyższej Szkoły

Pedagogicznej, Państwowej Szkoły Muzycznej i Filharmonii. W programie imprezy obok utworów Szymanowskiego, Moniuszki, Wieniawskiego, znalazły się też *Confessioni per orchestra* Wojciecha Łukaszewskiego.

W grudniu 1977 roku trio dęte z klasy kameralnej Włodzimierza Gołębiowskiego zaprezentowało *Cztery miniatury na dwa flety i klarnet* W. Łukaszewskiego na Festiwalu Twórczości Muzycznej dla dzieci i młodzieży „Do-Re-Mi” w Łodzi. W tym samym miesiącu chór żeński szkoły muzycznej II stopnia wziął udział w wykonaniu *Stabat Mater* Pergolesiego w Filharmonii Częstochowskiej.

Oprócz wspomnianych imprez zorganizowano także liczne koncerty i audycje dedykowane zakładom pracy w Myszkowie, Koniecpolu, Praszce i Częstochowie.

W roku szkolnym 1976/77 dyrektor szkoły Wojciech Łukaszewski otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi i odznakę Zasłużony Działacz Kultury, a w 1977 — Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia za twórczość kompozytorską.

Lata 1976 – 1977 to okres aktywnej walki o poprawę katastrofalnych warunków lokalowych szkoły. Łukaszewski przeprowadził już rozmowy na wszystkich możliwych szczeblach władzy w mieście. Na jego wniosek powołana została komisja, której zadaniem było sporządzenie dla Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie opracowania aktualnej sytuacji lokalowej Szkoły Muzycznej. W skład komisji weszli H. Księżarek, T. Biskup i W. Łukaszewski.

W sporządzonym opracowaniu zwrócono uwagę na następujące problemy:

Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia zajmuje część budynku przy ul. Jasnogórskiej 30 [...]. Budynek użytkowany jest również przez Społeczne Przedszkole Muzyczne, Społeczne Ognisko Muzyczne, Częstochowskie Towarzystwo Muzyczne, Pracownię Geodezyjną w Katowicach i 5 lokatorów [...]. Zajmowany przez szkołę budynek nie jest funkcjonalny. Posiada on 6 klatek schodowych, które stanowią wspólne wejście dla wszystkich użytkowników i ich interesantów. Urządzenia sanitarne przeznaczone dla uczniów wykorzystywane są także przez osoby obce. Budynek w obecnym stanie posiada bardzo dużą akustyczność w pionie i poziomie, będący poważną przeszkodą w pracy Szkoły. Przestarzała i w znacznej części zużyta instalacja elektryczna jest przyczyną niemal codziennych awarii i stanowi poważne zagrożenie pożarowe. Zardzewiałe i przegniłe urządzenia wodno-kanalizacyjne są przyczyną licznych zacieków. Ogrzewanie piecowe jest niezwykle kłopotliwe, pochłania znaczne środki finansowe na ciągłe remonty i nie zapewnia wymaganej temperatury w klasach. Nie ogrzewane klatki schodowe są w okresie zimy przyczyną częstych chorób dzieci. W pomieszczeniach na I piętrze, zajmowanych przez geodezję, zainstalowano urządzenia mechaniczne o dużym ciężarze. Urządzenia te są między innymi przyczyną częstych awarii sieci elektrycznej oraz powodem podstemplowania sufitów w niektórych klasach szkolnych na parterze. Niedostatek sal lekcyjnych sprawia, że pomieszczenia, w których sufity są podstemplowane, wykorzystywane są nadal do zbiorowych zajęć lekcyjnych³⁸.

W innym dokumencie, zatytułowanym *Informacje o problemach i stanie budynku Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Częstochowie*, sporządzonym przez dyrekcję szkoły dla tych samych celów, czytamy:

³⁸ Halina Księżarek, Tadeusz Biskup, Wojciech Łukaszewski, *Aktualna sytuacja lokalowa Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Częstochowie oraz propozycje rozwiązania problemu*, Urząd Wojewódzki w Częstochowie, Częstochowa, marzec 1977, praca niepublikowana, Archiwum Zespołu Szkół Muzycznych w Częstochowie.

Obecny stan budynku jest katastrofalny. Istnieje ciągle zagrożenie pożarowe, kanalizacyjne, a przede wszystkim zagrożenie wynikające z pękania murów, odpadania tynków, balkonów itp. Brak jednoznacznej odpowiedzi, mimo starań dyrekcji szkoły, na temat wyeliminowania stanu zagrożenia. Odpowiedzialność spadająca na nas za ten stan jest zbyt poważna i wykracza poza możliwości samej szkoły. Istnieje pilna potrzeba budowy szkoły artystycznej z prawdziwego zdarzenia, funkcjonalnej, estetycznej, na miarę potrzeb nowego województwa i współczesnego życia³⁹.

Cytowane *Opracowanie* przewidywało następujący zakres robót koniecznych do wykonania w ramach kapitalnego remontu budynku: wymiana stropów drewnianych na ognioodporne, wymiana instalacji elektrycznej, sanitarnej i wodociągowej, ogrzewania piecowego na centralne, stolarki okiennej i drzwiowej, odnowienie elewacji budynku, dostosowanie funkcjonalności budynku do potrzeb szkoły muzycznej. Podstawową sprawą przed rozpoczęciem remontu było wykwaterowanie z posesji wszystkich lokatorów i przekazanie budynku w wyłączne użytkowanie Państwowej Szkole Muzycznej, o co nieustannie zabiegał W. Łukaszewski.

Dyrektor przygotował również plan rozwoju szkoły, który przewidywał zwiększenie liczebności uczniów oraz utworzenie Liceum Muzycznego, a w przyszłości filii PWSM w Katowicach:

Przekształcenie szkoły w Liceum Muzyczne jest także pilną sprawą. Młodzież uczęszczająca do dwóch szkół jest przemęczona, swoje sukcesy życiowe osiąga dzięki niezwykłym wysiłkom. Utworzenie szkoły muzycznej z przedmiotami ogólnokształcącymi jest potrzebą chwili, lecz wymaga lepszych warunków lokalowych [...]. W oparciu o dotychczasowy plan rozwojowy konieczne jest poszerzenie programu nauczania o przedmioty ogólnokształcące. Istnieje potrzeba rozwinięcia niektórych specjalności dla potrzeb kształcenia instrumentalistów (Filharmonia Częstochowska). Liczba uczniów powinna być podwojona do roku 1990. Jako maksymalny próg ustala się: w PSM I st. — 600 uczniów, w PSM II st. — 300. W nowych warunkach lokalowych widzielibyśmy szansę na otwarcie filii Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach do r. 1990. Nowa szkoła mogłaby spełnić niezwykle ważne zadanie krzewienia różnych form kultury muzycznej w tych środowiskach, które odczuwają jej brak⁴⁰.

Za konieczne uznał Łukaszewski przyznanie szkole lokalu zastępczego na czas remontu i przeniesienie szkoły w jak najkrótszym terminie do nowego lokalu.

Dokumenty cytowane powyżej zostały opracowane w marcu 1977 roku. W maju Łukaszewski zwrócił się do Dyrekcji Kombinatoru Budowlanego — Zakładu Projektowania Budownictwa „Miastoprojekt” z prośbą o wykonanie dokumentacji technicznej i kosztorysowej na remont kapitalny budynku zajmowanego przez szkołę, z uwzględnieniem adaptacji i funkcjonalności dla potrzeb tego typu szkoły. W tym samym miesiącu, w porozumieniu z prezydentem miasta Ryszardem Matysiakiem, zwrócił się Łukaszewski do Wydziału Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska przy Urzędzie Miejskim w Częstochowie o wydanie decyzji przekazującej budynek w wyłączne użytkowanie PSM I i II stopnia. Decyzja ta miała stanowić jeden z etapów zmierzających do przeprowadzenia remontu generalnego obiektu.

³⁹ Informacje o problemach i stanie budynku Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Częstochowie, Państwowa Szkoła Muzyczna, Częstochowa 1977, msp, archiwum autora.

⁴⁰ Tamże.

W listopadzie 1977 roku Naczelna Organizacja Techniczna w Częstochowie dokonała ekspertyzy technicznej stanu stropów, murów nośnych i fundamentów budynku, stwierdzając, że stan budynku jest katastrofalny i jego remont byłby nieopłacalny. W związku z tym Łukaszewski zwrócił się do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie z prośbą o wznowienie starań w sprawie budowy nowego gmachu dla szkoły. W stosownym piśmie, skierowanym do WKiS czytamy:

Ekspertyza niezbiecie wykazuje, iż prace remontowe są nieopłacalne z ekonomicznego punktu widzenia i nie dadzą spodziewanych rezultatów. Jednocześnie uważamy za konieczne wykwaterowanie Szkoły od m-ca września 1978 r. do lokalu zastępczego, oddanego szkole do wyłącznej dyspozycji. Dalsze przebywanie w dotychczas zajmowanym budynku jest niebezpieczne i stanowi poważne zagrożenie dla przebywających w nim użytkowników [...]. Uprzejmie informuję, że delegacja PSM otrzymała zapewnienie kuratora Wydziału Oświaty i Wychowania w sprawie przyznania nam pomieszczenia zastępczego⁴¹.

Po usilnych staraniach udało się ostatecznie sfinalizować dotychczasowe starania: wykwaterowano wszystkich lokatorów, a budynek przekazany został w wyłączne użytkowanie szkole muzycznej. Zapadły decyzje o przeprowadzeniu remontu kapitalnego obiektu.

Rok 1978 okrył szkołę żałobą: 13 kwietnia 1978 zmarł dyrektor szkoły Wojciech Łukaszewski, przeżywszy 42 lata. W opublikowanym w prasie nekrologu napisano:

Był wybitnym twórcą, laureatem wielu konkursów kompozytorskich, którego dzieła wykonywano zarówno na estradach koncertowych krajowych Filharmonii, jak i za granicą: w RFN, Anglii, Francji, ZSRR [...]. W. Łukaszewski był postacią ogromnie znaną w naszym środowisku muzycznym, nie tylko cenionym twórcą i najwybitniejszym reprezentantem kultury muzycznej naszego regionu, znakomitym pedagogiem, ale także szlachetnym człowiekiem, cenionym, szanowanym i lubianym. Jego przedwczesna śmierć sprawiła, iż straciliśmy znakomitego kompozytora w pełni sił twórczych, prawdziwego człowieka⁴².

7. Kadencja trzeciego dyrektora PSM, Adama Mrocza. Kontynuacja dotychczasowych działań i nowe perspektywy rozwoju

Nowy rok szkolny 1978/79 rozpoczął się w dniu 3 września 1978 uroczystą inauguracją w Sali Kameralnej Filharmonii Częstochowskiej. W szkole pracowało wówczas 51 nauczycieli. Na stanowisko dyrektora Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia mianowany został Adam Mroczek, absolwent tej placówki i jej pedagog, dyrektor Społecznego Ogniska Muzycznego, chórmistrz i organista.

W trzydziestym czwartym roku szkolnym od chwili założenia szkoły, instytucja prowadziła naukę nieomal na wszystkich instrumentach dętych, smyczkowych, akordeonie i fortepianie, z wyjątkiem organów, harfy i lutni. Działała sekcja rytmiki i klasa śpiewu solowego.

⁴¹ Z pisma PSM I i II stopnia w Częstochowie do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie, Częstochowa 30 XII 1977, Archiwum ZSM w Częstochowie.

⁴² *Nekrolog Wojciecha Łukaszewskiego*, „Gazeta Częstochowska”, (1978) IV 16 – 25.

Ze względu na zły stan techniczny budynku, wyłączone zostało z eksploatacji II piętro, co automatycznie spowodowało zmniejszenie ilości sal lekcyjnych. W związku z tym szkoła otrzymała kilka pomieszczeń zastępczych w budynku Liceum Ogólnokształcącego im. J. Dąbrowskiego w dzielnicy Raków. Przeniesiona tam została szkoła II stopnia, zaś w dotychczasowym budynku pozostała szkoła I stopnia, dyrekcja i administracja.

Pomimo niesprzyjających warunków szkoła nadal prowadziła działalność pedagogiczną i artystyczną. Inauguracją sezonu koncertowego 1978/79 był recital Lecha Bałabana z klasy skrzypiec Henryka Bałabana, który odbył się w dniu 12 października 1978 roku w auli szkoły. Kolejną imprezą zorganizowaną w szkolnej auli była audycja ogólna szkół I i II stopnia (30 października 1978). Uczestniczyło w niej 18 uczniów.

Liczne audycje poszczególnych klas odbywały się w grudniu 1978 roku:

- 11 grudnia, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert sekcji instrumentów dętych, zorganizowany z okazji 60. Rocznicy Odzyskania przez Polskę Niepodległości;
- 12 grudnia, aula PSM — „Wieczór sonat”, audycja uczniów z klasy fortepianu Wandy Plaza (w programie sonaty: L. van Beethovena i M. Clementiego);
- 18 grudnia, aula PSM — audycja klasy perkusji Stanisława Zasowskiego.

Szkoła prowadziła także akcję koncertową poza własną siedzibą, dając występy uczniów w zakładach pracy, szkołach, zakładach opieki społecznej i klubach. W ramach tych inicjatyw odbył się m.in. w styczniu 1979 roku koncert uczniów w Zespole Szkół Mechaniczno-Elektrycznych, Szkole Podstawowej nr 1 im. P. Findera, a w marcu w Częstochowskiej Fabryce Artykułów Muzycznych „Melodia”.

Szereg różnorodnych koncertów zorganizowano w drugiej połowie roku szkolnego 1978/79. Większość z nich towarzyszyła obchodom Międzynarodowego Roku Dziecka. W kwietniu i maju 1979 miały miejsce następujące imprezy:

- 11 kwietnia, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert uczniów PSM; udział wzięli uczniowie z klas fortepianu, skrzypiec, klarnetu, akordeonu, oboju oraz trio stroikowe;
- 22 kwietnia, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert utworów dydaktycznych Wojciecha Łukaszewskiego z udziałem uczniów PSM, zorganizowany z okazji pierwszej rocznicy śmierci kompozytora;
- 27 kwietnia, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert utworów kameralnych Wojciecha Łukaszewskiego z udziałem pedagogów PSM;
- 14 maja, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — uroczysty koncert galowy uczniów PSM I i II st.; udział wzięli uczniowie z klas skrzypiec, fortepianu i perkusji; zespoły: akordeonowy, smyczkowy PSM II stopnia, chór dziecięcy PSM I stopnia, kameralny chór mieszany PSM II stopnia;
- 29 maja, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert symfoniczny uczniów PSM z towarzyszeniem Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Częstochowskiej pod dyrekcją Piotra Warzechy.

Podobnie jak w latach ubiegłych, uczniowie i absolwenci brali udział w konkursach i przesłuchaniach. W lutym 1979 roku uczeń Bartłomiej Miedziejewski z klasy fortepianu Anny Fixa otrzymał wyróżnienie na Ogólnopolskim Konkursie Pianistycznym w Nowej Soli.

Dumą napawały szkołę także sukcesy jej absolwentów: Tomasz Bugaj otrzymał I nagrodę na Międzynarodowym Konkursie Dyrygenckim w Bristolu w Anglii.

Sukcesy, jakie odnosili absolwenci szkoły, odnotowała częstochowska prasa:

Z satysfakcją odnotujemy, że w ostatnich miesiącach minionego roku wiele sukcesów artystycznych zarówno w kraju, jak i za granicą odnieśli absolwenci częstochowskich szkół muzycznych. Coraz większą popularność zdobywa twórczość niedawno zmarłego wybitnego kompozytora Wojciecha Łukaszewskiego. Świadczą o tym mnożące się wykonania jego utworów za granicą [...]. Absolwenci częstochowskich szkół odnieśli także znaczące sukcesy wykonawcze podczas konkursów krajowych i zagranicznych. Tomasz Bugaj, absolwent klasy fortepianu prof. Wacławy Sakowicz, zdobył pierwszą nagrodę i złoty medal w Międzynarodowym Konkursie Dyrygenckim w Bristolu [...]. Marek Walarowski, absolwent klasy fortepianu prof. Henryki Zasempy, obecnie student Wydziału Rozrywkowego PWSM w Katowicach, zdobył III nagrodę podczas międzynarodowego konkursu pianistów jazzowych w Kaliszu. Teresa Czekaj, absolwentka klasy fortepianu prof. Wandy Plaza, otrzymała I miejsce w konkursie uczelnianym zorganizowanym przez PWSM w Łodzi [...]. Wymienione sukcesy absolwentów są znakomitą świadectwem wysokiego poziomu częstochowskiego szkolnictwa muzycznego⁴³.

Początek kolejnego roku szkolnego 1979/80 przyniósł wreszcie, oczekiwane od lat, zmiany warunków lokalowych. Szkoła, na skutek zarządzenia Kuratora Oświaty i Wychowania, przeniesiona została do budynku przy ul. Jasnogórskiej 17, mieszczącego się po drugiej stronie ulicy, naprzeciw dotychczasowej siedziby, opuszczonego przez Zespół Szkół Mechaniczno-Elektrycznych. Zmiana lokalu dała pewne gwarancje rozwoju szkoły i stwarzała jej zdecydowanie lepsze warunki pracy. Przystosowany do potrzeb szkoły muzycznej budynek stał się jej siedzibą do dnia dzisiejszego. PSM dysponowała wówczas 42 salami lekcyjnymi. Nie posiadała jednak auli, co uniemożliwiało organizację większych imprez. Jej funkcję spełniała jedna z klas, znacznie mniejsza od dotychczasowej auli, mieszczącej się w budynku przy ul. Jasnogórskiej 30.

W planach dyrekcji znajdowało się utworzenie liceum muzycznego z przedmiotami ogólnokształcącymi. W wywiadach dla prasy dyr. Adam Mroczek mówił:

Jesteśmy mocno zainteresowani utworzeniem placówki o pełnym profilu kształcenia [...]. Czynimy już w tym celu starania, które — należy przypuszczać — przyniosą pozytywne rezultaty. Chcielibyśmy, aby od przyszłego roku nauki 1980/81 rozpoczęła działalność taka właśnie szkoła⁴⁴.

Uczniowie PSM brali udział w aktywnym życiu koncertowym miasta. Zaplanowano wiele audycji i koncertów. W okresie od października 1979 do maja 1980 roku Kronika szkolna odnotowała 23 audycje. Obok audycji poszczególnych klas instrumentalnych były to audycje o charakterze tematycznym. Należały do nich m.in. następujące: *Muzyka włoska i francuska* (klasa fortepianu Henryki Zasempy), *Utwory fortepianowe kompozytorów rosyjskich i radzieckich* (klasa fortepianu Zofii Miller), *Motywy egzotyczne, charakterystyczne i taneczne w muzyce fortepianowej* (klasa fortepianu Wandy Plaza), *Motywy hiszpańskie w muzyce fortepianowej* (klasa fortepianu Anny Mirosz), a także koncert poświęcony muzyce Mieczysława Karłowicza w wykonaniu uczniów z klas skrzypiec Henryka Bałabana oraz klasy śpiewu solowego Małgorzaty Starczewskiej-Owczarek.

⁴³ [WM] (W. Malko), *Krajowe i zagraniczne sukcesy absolwentów częstochowskiej PSM*, „Gazeta Częstochowska”, (1979) 4.

⁴⁴ *Korzystna zmiana. Lepsze warunki dla Szkoły Muzycznej. Trwa adaptacja pomieszczeń*, „Życie Częstochowy”, (1979) 202.

Ponadto odnowiono współpracę z Ludową Szkołą Artystyczną w Nowym Bohuminie. Kontakty obu szkół trwały już 15 lat. Nawiązanie ponownej współpracy miało miejsce jeszcze w poprzednim roku szkolnym, w maju 1979 roku, i przewidywało koncerty wymienne uczniów i pedagogów obu szkół. Jeden z nich, zorganizowany w ramach obchodów 30 rocznicy podpisania umowy o współpracy między PRL a CSRS, odbył się w dniu 27 października 1979. Uczniowie z Bohumina przedstawili utwory kompozytorów czeskich i polskich. Wychowankowie częstochowskiej PSM udali się z rewizytą do Bohumina w kwietniu 1980 roku.

Uczniowie częstochowskiej PSM brali także udział w szeregu imprezach poza szkołą, organizowanych w zakładach pracy, domach kultury oraz w Miejskiej i Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. W. Biegańskiego. Jedną z takich imprez był wieczór literacko-muzyczny „Fryderyk Chopin”, zorganizowany w dniu 27 lutego 1980 roku w sali konferencyjnej biblioteki, z okazji 170 rocznicy urodzin Chopina.

Do sukcesów szkoły należały, tradycyjnie, nagrody zdobywane przez uczniów podczas międzywojewódzkich i ogólnopolskich przesłuchań i konkursów. W styczniu 1980 roku Aleksander Kamkow, z klasy skrzypiec Henryka Bałabana, uzyskał III miejsce w Międzywojewódzkim Konkursie Muzyki Polskiej w Katowicach, zaś na przełomie lutego i marca 1980 zakwalifikował się do II grupy w Ogólnopolskim Przesłuchaniu Uczniów Klas Skrzypiec i Altówki Szkół Muzycznych II stopnia w Elblągu.

Dyrekcja kontynuowała starania o powołanie Liceum Muzycznego. W kwietniu 1980 Wojewoda Częstochowski skierował pismo do Władysława Loranca, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki, z prośbą o utworzenie z początkiem roku szkolnego 1980/81 szkoły muzycznej z przedmiotami ogólnokształcącymi. W piśmie czytamy:

Zorganizowanie w naszym mieście szkoły muzycznej łączącej przedmioty zawodowe z ogólnokształcącymi uważam za wysoce celowe, spełniające nadzieje młodzieży i rodziców oraz stanowiące doniosły krok na drodze doskonalenia procesów dydaktycznych i wychowawczych w naszym szkolnictwie artystycznym. Równocześnie informuję, że istnieje niezbędna baza lokalowa oraz wystarczająca ilość kadry pedagogicznej umożliwiające zorganizowanie tej szkoły⁴⁵.

Starania utworzenia liceum zostały pozytywnie przyjęte. W dniu 20 czerwca 1980 Zarząd Szkół Artystycznych przy Ministerstwie Kultury i Sztuki podjął decyzję o utworzeniu w Częstochowie Państwowego Liceum Muzycznego i połączenie istniejących dotychczas szkół PSM I i PSM II stopnia oraz nowo utworzonego PLM w Zespół Szkół Muzycznych⁴⁶.

Jak każdego roku, tak i w omawianym roku szkolnym, w dniu 5 maja 1980 w Sali Koncertowej Filharmonii Częstochowskiej odbył się roku koncert dyplomantów PSM II stopnia z towarzyszeniem Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Częstochowskiej pod dyrekcją Tadeusza Serafina. W koncercie wzięli udział: Marek Piątek (trąbka) z klasy Jana Uchacza, Wiesława Walaszczyk (flet) z klasy Tadeusza Lacha, Aleksander Kamkow (skrzypce)

⁴⁵ Pismo Wojewody Częstochowskiego do Władysława Loranca, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki, KL. 543/1/80, Częstochowa 8 IV 1980; podpisali: Dyrektor Wydziału Kultury i Sztuki Stefan Połtorzycki, Kurator Oświaty i Wychowania w Częstochowie Julian Czajkowski, Mirosław Wierzbicki i Zbigniew Mrukowicz, archiwum autora.

⁴⁶ Ministerstwo Kultury i Sztuki, Zarząd Szkół Artystycznych do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie. Warszawa 20 VI 1980. Podpisał: Wiesław Millati, wicedyrektor Zarządu, archiwum autora.

z klasy Henryka Bałabana, a także uczniowie niższych klas: Kajetan Bałaban (skrzypce) z klasy Henryka Bałabana i Jolanta Pietrzyk (fortepian) z klasy Ludomiry Grądzkiej. Uczniowie zaprezentowali koncerty Haydna, Mozarta, Bacha i Vieuxtempsa.

Podobnie jak w poprzednich latach, odbył się w dniu 30 maja 1980 roku w Sali Koncertowej Filharmonii Częstochowskiej koncert podsumowujący całoroczną pracę szkoły. Wystąpili uczniowie sekcji fortepianu, instrumentów smyczkowych, dętych, perkusji oraz chór szkolny.

Sukcesy odnosili także dawni absolwenci PSM. Pianistka Teresa Czekaj, była uczennica Wandy Plazy, została laureatką I nagrody na Ogólnopolskim Konkursie Kameralistyki Fortepianowej, który odbył się w PWSM w Łodzi. Pianistka otrzymała także nagrodę specjalną za najlepsze wykonanie *Mitów* Karola Szymanowskiego.

8. Utworzenie Państwowego Liceum Muzycznego. Przemianowanie PSM I i II st. w Zespół Szkół Muzycznych

Nowy rok szkolny 1980/81 to kolejny przełom w historii szkolnictwa muzycznego Częstochowy. Z dniem 1 września 1980 roku zainaugurowało działalność Państwowe Liceum Muzyczne. Naukę rozpoczęły równocześnie dwie klasy: pierwsza i druga. Potrzeby powołania liceum o pełnym profilu nauczania były duże. Na terenie województwa częstochowskiego i regionów ościennych działało w tym okresie kilka szkół muzycznych I stopnia (Olesno, Lubliniec, Radomsko). Szkoła muzyczna I i II stopnia w Częstochowie była (i nadal jest) jedyną placówką średniego szczebla w promieniu 70 kilometrów. Rekrutowała młodzież także spoza Częstochowy, dla której uczęszczanie do dwóch szkół: ogólnokształcącej i artystycznej, było niezwykle kłopotliwe i nieraz trudne do pogodzenia. Utworzenie liceum w znacznym stopniu rozwiązało ten problem. Cały Zespół Szkół Muzycznych, wraz z Państwowym Liceum Muzycznym, liczył w omawianym roku szkolnym 328 słuchaczy. Powiększyło się też grono pedagogiczne, składające się z 27 nauczycieli etatowych i 29 kontraktowych, będących głównie pracownikami Filharmonii Częstochowskiej.

Szkoła z roku na rok rozszerzała działalność koncertową. Przykładowo, plan pracy sekcji instrumentów smyczkowych ZSM przewidywał na rok 1980/81 następujące zadania: przygotowanie ekipy najzdolniejszych uczniów na Festiwal Młodych Skrzypków w Lublinie; przygotowanie uczniów klasy VI działu dziecięcego i IV działu młodzieżowego do przesłuchań wojewódzkich; realizację popisów i audycji klasowych poszczególnych sekcji; organizowanie lekcji pokazowych i seminariów. Większość z założeń programowych sekcji instrumentów smyczkowych zostało zrealizowanych. W Ogólnopolskim Przesłuchaniu Młodych Skrzypków w Lublinie wzięło udział trzech reprezentantów ZSM, spośród których Lech Bałaban otrzymał nagrodę specjalną za wykonanie *Kaprysu* Karola Lipińskiego.

Swoje założenia programowe realizowały w podobny sposób pozostałe sekcje, organizując liczne audycje: 7 listopada 1980 — audycja ogólna, 19 listopada — audycja klasy gitary Krzysztofa Malickiego, 10 grudnia — audycja klasy fortepianu Wandy Plazy, 16 grudnia audycja klasy perkusji, 9 stycznia 1981 — koncert klasy klarnetu Wojciecha Pydy, a także koncerty poza gmachem szkoły, m.in. w Bibliotece Miejskiej.

Drugie półrocze roku szkolnego upłynęło pod znakiem obchodów 35-lecia działalności częstochowskich Szkół Muzycznych. Podobnie jak podczas uroczystości jubileuszowych w ubiegłych latach, tak i w roku szkolnym 1980/81 zorganizowano szereg koncertów przedstawiających artystyczne i pedagogiczne oblicze szkoły. Należały do nich m.in. następujące:

- 10 marca 1981, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert pedagogów PSM; wystąpili: Stanisław Tomczyński, Ludomira Grądzman, Henryka Zasempa (fortepian), Henryk Bałaban (skrzypce), Małgorzata Starczewska-Owczarek (śpiew), kwintet dęty w składzie: Marian Ambroży (flet), Jacek Gaudyn (obój), Włodzimierz Gołębiowski (klarnet), Jerzy Bober (fagot), Piotr Tyrała (róg);
- 26 marca 1981, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert absolwentów PSM; wystąpili: Teresa Czekaj (fortepian), Aleksander Kamkow (skrzypce), Elżbieta Mazur (śpiew), Krzysztof Topolski (akordeon), Grażyna Zawadzka (skrzypce);
- 7 maja 1980, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert galowy uczniów ZSM; wystąpili soliści i zespoły: chór dziecięcy, chór kameralny, zespół gitarowy i orkiestra akordeonowa;
- 20 maja 1981, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert dyplomantów ZSM z towarzyszeniem Częstochowskich Filharmoników pod dyrekcją Czesława Orszynowicza.

W roku szkolnym 1981/82, trzydziestym szóstym z kolei, grono pedagogiczne liczy 67 osób. Tworzy je dyrekcja: Adam Mroczek — dyrektor, Maria Łukaszewska i Lida Kołodziej — zastępcy dyrektora, 9 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących w PLM, 16 pedagogów fortepianu, 9 — instrumentów smyczkowych, 3 — gitary, 9 — instrumentów dętych, 1 — śpiewu solowego, 2 — akordeonu, 1 — perkusji, 10 — teorii muzyki i rytmiki. Funkcjonują zespoły: chór dziecięcy PSM I stopnia, mieszany chór kameralny PSM II stopnia i PLM oraz orkiestra symfoniczna.

Obok codziennych zajęć szkoły – nauczania i organizacji koncertów, inicjowano spotkania z ciekawymi postaciami ogólnopolskiego życia kulturalnego oraz konsultacje w poszczególnych sekcjach, udzielane przez profesorów wyższych uczelni, m.in. z Poznania, Krakowa, Katowic i Warszawy. Jedną z tego typu konsultacji miała miejsce 24 października 1981 roku, podczas której profesor Stefan Stuligrosz z Akademii Muzycznej w Poznaniu, dyrygent i kierownik Chóru Chłopięco-Męskiego „Poznańskie Słowiki”, poprowadził próbę chóru szkolnego. Następnego dnia odbyło się spotkanie z częstochowską poetką i powieściopisarką, Elżbietą Cichłą-Czarniawską, autorką kilku tomików poetyckich m.in. *Określając światłocień*, *Wielkie małe głody*, *Krążenie wzajemne*; powieści, m.in.: *Rośnie w polu drzewo*, *Cale życie powrotów* oraz pracy monograficznej o życiu i twórczości Jalu Kurka.

Dnia 13 grudnia 1981 ogłoszono w Polsce stan wojenny. W szkole nie odbywały się żadne imprezy kulturalne, z wyjątkiem egzaminów, aż do początku lutego 1982 roku. Pierwszym koncertem, który odnotowano w szkolnej kronice, był recital fortepianowy absolwentki Teresy Czekaj (12 II 1982, sala kameralna filharmonii). W maju 1982 roku odbyły się dwie stałe imprezy szkolne. Pierwsza z nich, koncert galowy, odbyła się w dniu 6 maja 1982 roku w Sali Koncertowej Filharmonii. Druga natomiast, koncert dyplomantów z towarzyszeniem Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Częstochowskiej pod dyrekcją Czesława Orszynowicza, miała miejsce w dniu 28 maja. Na koncercie, obok dyplomantów, zaprezentowali się także uczniowie klas niższych.

Kolejny rok szkolny, 1982/83, szkoła zainaugurowała uroczystą akademią zorganizowaną z okazji Dnia Edukacji Narodowej. Wielu pedagogów ZSM zostało z tej okazji wyróżnionych nagrodami i odznaczeniami państwowymi: Wanda Plaza i Antoni Szuniewicz — Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Teresa Litwin — Złoty Krzyż Zasługi, Maria Łukaszewska i Lidia Kołodziej — Nagroda Dyrektora Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego Częstochowy. Kilku pracowników szkoły wyróżniono Nagrodą Dyrektora Szkoły.

Kontynuowano spotkania z ciekawymi postaciami życia muzycznego, konsultacje w klasach instrumentalnych oraz prelekcje. W listopadzie 1982 roku odbyły się dwa spotkania. Pierwsze — z psychologiem i teoretykiem muzyki Mieczysławem Drobnerem z Akademii Muzycznej w Łodzi, który wygłosił wykład nt. „Podstawy zwalczania tremy”. Na drugim o swojej twórczości opowiadał kompozytor Sławomir Czarnecki, absolwent ZSM. Z kolei w grudniu 1982 roku zorganizowano konsultacje w klasie wiolonczeli, które poprowadził Paweł Głębik z Akademii Muzycznej w Katowicach oraz w klasie skrzypiec, prowadzone przez Janusza Skramlika — również z katowickiej Akademii Muzycznej. W styczniu 1983 roku zajęcia w klasie fletu konsultował Kazimierz Moszyński z Akademii Muzycznej w Krakowie.

Drugie półrocze omawianego roku szkolnego, obok codziennych zajęć, spotkań, prelekcji i audycji, to także ożywiona działalność koncertowa. W okresie od stycznia do maja 1983 roku miały miejsce m.in. następujące wydarzenia muzyczne:

- 14 stycznia, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert symfoniczny muzyki polskiej, zorganizowany z okazji 37 rocznicy wyzwolenia Częstochowy; wykonanie *Confessioni per orchestra* W. Łukaszewskiego; inauguracja obchodów 5 rocznicy śmierci kompozytora;
- 26 stycznia, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert uczniów szkoły muzycznej I st.;
- 21 – 24 lutego, organizacja Ogólnopolskich Przesłuchań Uczniów Klas Instrumentów Dętych Błaszanych Szkół Muzycznych II stopnia (ponad 100 uczestników z całej Polski);
- 9 marca i 27 kwietnia, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — popisy galowe uczniów ZSM;
- 10 kwietnia, Sala BWA — koncert utworów kameralnych W. Łukaszewskiego z okazji 5 rocznicy śmierci kompozytora w wykonaniu m.in. członków Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Częstochowskiej;
- 14 kwietnia, Sala BWA — koncert utworów dydaktycznych W. Łukaszewskiego w wykonaniu uczniów i pedagogów ZSM;
- 20 maja, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert dyplomantów ZSM z Orkiestrą Filharmonii Częstochowskiej.

Tak więc działalność Zespołu Szkół Muzycznych obejmowała, obok codziennej pracy pedagogicznej, zajęć, audycji i udziału uczniów w konkursach, także liczne koncerty poza szkołą. Uczestnictwo uczniów i pedagogów szkoły w imprezach na terenie miasta manifestowało się udziałem w koncertach organizowanych w salach Filharmonii Częstochowskiej i Salach BWA. Obok popisów galowych, koncertów dyplomantów z orkiestrą, był to także udział w obchodach 5 rocznicy śmierci W. Łukaszewskiego. Do ważnych przedsięwzięć należała również organizacja ogólnopolskich przesłuchań instrumentów dętych blaszanych.

9. Rozpoczęcie remontu w budynku przy ul. Jasnogórskiej 30. Perspektywy zakończenia wieloletniej tułaczki lokalowej

U progu nowego roku szkolnego rozpoczęto remont w budynku szkoły przy ul. Jasnogórskiej 30, czekającym na tę chwilę od 1979 roku. Opóźnienie w rozpoczęciu prac wynikało z braku znalezienia odpowiedniego wykonawcy. W ramach prac remontowych całkowitej wymianie poddane zostały stropy, dach, stolarka okienna i drzwiowa, instalacja elektryczna i wodnokanalizacyjna. Budynek podzielono na dwie części: dydaktyczną i gospodarczo-socjalną, w której znalazł się internat, świetlica, stołówka i kuchnia. W części dydaktycznej, obok licznych pomieszczeń lekcyjnych, znalazła się aula o powierzchni 170 m², zdolna pomieścić 104 osoby, wyposażona w 1989 roku w organy niemieckiej firmy Schuke⁴⁷.

Pod względem działalności artystycznej i dydaktycznej, szkoła w roku szkolnym 1983/84 organizowała szereg imprez muzycznych, audycji, przesłuchań. Uczniowie brali udział w konkursach, odnosząc sukcesy. Kalendarium ważniejszych wydarzeń omawianego roku szkolnego przedstawia się następująco:

- 14 października 1983, wręczenie nagród z okazji Dnia Nauczyciela: Lidia Kołodziej — Nagroda Ministra Oświaty i Wychowania, Maria Łukaszewska — Nagroda Kuratora Oświaty i Wychowania, Adam Mroczek — Nagroda Częstochowskiego Towarzystwa Muzycznego; siedmiu pedagogów otrzymało Nagrody Dyrektora;
- 11 listopada 1983, koncert pedagogów; wystąpili: Stanisław Tomczyński (fortepian), Urszula Frey-Brzozowska (fortepian), Ludomira Grądzman (fortepian), Krzysztof Malicki (gitara), Michał Konopelski (kontrabas), Marek Limanowski (obój), Grzegorz Janusz (wiolonczela);
- 13 stycznia 1984, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — udział Chóru PLM, prowadzonego przez A. Mroczka w wykonaniu oratorium *Pory roku* J. Haydna;
- 16 maja 1984, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert uczniów ZSM;
- 1 czerwca 1984, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert dyplomatów z Orkiestrą Symfoniczną Filharmonii Częstochowskiej pod dyktando Cz. Orsztynowicza; wystąpili: Urszula Sidor (skrzypce), Ida Klas (skrzypce), Agnieszka Buńko (fortepian), Maciej Zagórski (fortepian), Iwona Kasprzyk (akordeon), Andrzej Ściebior (klarnet) i Dariusz Siedlik (klarnet).

Uczniowie brali również udział w ogólnopolskich przesłuchaniach i konkursach:

- Zdzisław Trojak zakwalifikował się w marcu 1984 roku do II etapu w Międzywojewódzkim Konkursie Akordeonowym w Chorzowie;
- Dariusz Siedlik z klasy klarnetu Włodzimierza Gołębiowskiego brał udział w kwietniu 1984 roku w ogólnopolskich przesłuchaniach Uczniów Szkół Muzycznych II stopnia Klas Instrumentów Dętych Drewnianych w Koszalinie, gdzie zakwalifikował się do I grupy;

⁴⁷ Budynek oddawano do użytku stopniowo: w 1988 nastąpiło otwarcie internatu i stołówki; w 1989 — części dydaktycznej. Znalazły się w niej 24 sale lekcyjne, aula, sala prób, biblioteka, czytelnia, sala rytmiki, sala gimnastyczna. W roku szkolnym 1987/88 reaktywowano klasę organów, którą objął dyrektor Adam Mroczek.

- Artur Zasepa z klasy Michała Konopolskiego brał udział w Ogólnopolskich Przesłuchaniach Uczniów Klas Kontrabas, gdzie zajął VI miejsce;
- Danuta Antończak zajęła VII miejsce, a Beata Gajos X miejsce i otrzymała wyróżnienie w Ogólnopolskim Konkursie Wiedzy o Karolu Szymanowskim w zakopiańskiej „Atmie”; uczennice przygotowała Wanda Malko.

Obok koncertów i audycji odbyły się, należące już do tradycji, spotkania i konsultacje z wybitnymi pedagogami z wyższych uczelni. Zajęcia w klasie fortepianu konsultowali: Kazimierz Gierzod z Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie i Marta Czerewko z Liceum Muzycznego w Katowicach; w sekcji instrumentów smyczkowych: Paweł Puczek z Akademii Muzycznej w Katowicach; w sekcji instrumentów dętych: Henryk Kierski, Wiktor Osadzin i Alfred Miczka z Akademii Muzycznej w Katowicach oraz Jerzy Mrozik z Akademii Muzycznej we Wrocławiu.

Konsultacje, prowadzone przez profesorów wyższych uczelni, stanowiły poważne uzupełnienie codziennej pracy szkoły. Ich celem było przede wszystkim nawiązanie kontaktu ze znanymi osobistościami polskiego życia muzycznego, ukierunkowanie uczniów zdających do konkretnej Akademii Muzycznej, przede wszystkim jednak konsultowanie pracy pedagogów i ich uczniów. Małgorzata Komorowska, w odniesieniu do częstochowskiej szkoły muzycznej, zauważa:

Forma konsultacji coraz bardziej się rozpowszechnia. Zespół Szkół Muzycznych w Częstochowie [...] takie ma szczęście, że na stałe konsultacje już od kilku lat przyjeżdżają właśnie wykładowcy z AMFC⁴⁸.

Kolejny, 39 rok szkolny 1984/85 rozpoczął się uroczystą inauguracją w Sali Kameralnej Filharmonii Częstochowskiej. Dyrektor Adam Mroczek omówił w swoim wystąpieniu plany szkoły oraz przedstawił dotychczasowe osiągnięcia i trudności, głównie lokalowe związane z długotrwałym remontem budynku przy ul. Jasnogórskiej 30. W inauguracji wzięli również udział zaproszeni goście z Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego i Kuratorium Oświaty i Wychowania w Częstochowie.

W dniu 14 października, z okazji Dnia Edukacji Narodowej, Nagrodę Dyrektora Szkoły otrzymali profesorowie: Janina Dusińska, Ludomira Grądzan, Jadwiga Kałuża, Wanda Malko, Michał Konopelski, Jan Uchacz, Stanisław Sobieraj i Stanisław Tomczyński. Stanisław Dudek otrzymał natomiast Złoty Krzyż Zasługi.

W I semestrze wzmiankowanego roku szkolnego odbyły się w szkole konsultacje i spotkania: w listopadzie 1984 — z Heleną Chrobak, kierownikiem Ośrodka Metodyczno-Pedagogicznego w Katowicach, która podzieliła się z zebranymi słuchaczami informacjami i doświadczeniami na temat sposobów weryfikacji wiadomości z teorii muzyki za pomocą testów; 16 listopada — z Józefem Wóycickim, wiceprezesem Towarzystwa Literackiego w Częstochowie. W sekcji fortepianu przeprowadzone zostały konsultacje: z Martą Czerewko z Liceum Muzycznego w Katowicach i A. Jasińskim z Akademii Muzycznej w Katowicach, który wygłosił wykład na temat interpretacji sonat Mozarta. W klasie fletu zajęcia konsultował Jerzy Mrozik z Akademii Muzycznej we Wrocławiu.

W okresie 1 stycznia 1984 – 31 grudnia 1984 szkoła, poza działalnością dydaktyczną, brała czynny udział w życiu muzycznym miasta i województwa. W tym czasie odbyło się

⁴⁸ M. Komorowska, *Obrazki z życia szkół muzycznych*, „Ruch Muzyczny”, (1990) 17, s. 1, 4.

17 koncertów na terenie miasta, m.in. w filharmonii, Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej, Internacie przy Zespole Szkół Mechanicznych, Klubie MPiK, Domu Opieki Społecznej oraz 3 koncerty poza Częstochową: w szkołach muzycznych w Radomsku i Lublińcu. Na terenie szkoły odbyło się 30 audycji. Tematem wiodącym wszystkich wymienionych koncertów i audycji była muzyka polska, w szczególności współczesna.

Ważniejsze imprezy, w których brali udział uczniowie i pedagodzy ZSM, a także inne wydarzenia z życia szkoły w okresie grudzień 1984 – czerwiec 1985, ilustruje poniższe zestawienie:

- 5 grudnia 1984, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert pedagogów ZSM; wystąpili: Iwona Czarny (fortepian), Ludomira Grądzman (fortepian), Małgorzata Konopelska (fortepian), Elżbieta Urbańska (skrzypce), Grzegorz Janusz (wiolonczela), Marek Limanowski (obój), Wojciech Pyda (klarnet); wykonano m.in.: *Sonatę F-dur op. 99 na fortepian i wiolonczelę* J. Brahmsa oraz *Trio fortepianowe* J. Haydna;
- Styczeń 1985, Sala Kameralna Filharmonii Częstochowskiej — koncert uczniów ZSM; wystąpiły szkolne zespoły: Chór Mieszany PLM, pod dyr. Adama Mrocza, Chór PSM I stopnia, pod dyr. Marioli Jeziorowskiej, Orkiestra Kameralna ZSM pod dyr. Bolesława Ociasa, kwintet dęty z klasy Wojciecha Pydy, Kwintet Akordeonowy PSM I stopnia z klasy akordeonu Mariana Krakowiaka oraz duet gitarowy z klasy Stanisława Dudka.
- 19 stycznia 1985, zmarł Tadeusz Wawrzynowicz, pierwszy dyrektor szkoły w latach 1945 – 1971, skrzypek i pedagog;
- 23 kwietnia 1985, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — popis końcoworoczny uczniów ZSM; wystąpiły m.in.: Chór Mieszany PLM pod dyr. A. Mrocza i Orkiestra Kameralna ZSM pod dyr. B. Ociasa;
- Maj 1985, pierwsze w historii w PLM matury; Świadectwa Dojrzałości PLM otrzymało 14 absolwentów;
- 24 maja 1985, Sala Koncertowa Filharmonii Częstochowskiej — koncert dyplomantów z towarzyszeniem Orkiestry Filharmonii Częstochowskiej pod dyr. Cz. Orsztynowicza; wystąpili: Bożena Pomorska (flet), Bogdan Knapik (obój), Małgorzata Kosarga (akordeon), Paweł Węgrzyn (akordeon), Artur Zasępa (kontrabas), Andrzej Ściebior (klarnet), Dariusz Siedlik (klarnet), Barbara Serwatka (fortepian), Jolanta Pietrzyk (fortepian), Zdzisław Trojak (akordeon), Arkadiusz Twarożek — fortepian.

Do znaczących osiągnięć w pracy dydaktycznej ZSM należał także, podobnie jak w roku ubiegłym, udział najzdolniejszych uczniów w ogólnopolskich przesłuchaniach i konkursach:

- Kwintet dęty z klasy W. Pydy zajął III miejsce na XV Ogólnopolskim Konkursie Zespołów Kameralnych Szkół Muzycznych II stopnia we Wrocławiu;
- Urszula Sidor, z klasy skrzypiec E. Urbańskiej zakwalifikowała się do II grupy w Ogólnopolskich Przesłuchaniach Klas Skrzypiec i Altówki w Elblągu;
- Dariusz Siedlik, z klasy klarnetu W. Pydy, oraz A. Ściebior, z klasy klarnetu W. Gołębiowskiego, otrzymali wyróżnienia na I Ogólnopolskim Konkursie Klarinetowym w Legnicy;
- Małgorzata Lechowska, z klasy gitary S. Dudka, otrzymała II nagrodę w kategorii solistów w Ogólnopolskim Konkursie Gitarowym w Strzelcach Krajeńskich;
- Grzegorz Korzeniewski zajął I miejsce w eliminacjach wojewódzkich do Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, a w międzywojewódzkich eliminacjach Wałb-

rych – Dzierżoniów 1985 znalazł się w gronie pięciu laureatów i zakwalifikował się do Centralnych Eliminacji w Ostrołęce.

Rok szkolny 1985/86 był czterdziestym rokiem działalności szkół muzycznych w Częstochowie. Praca pedagogiczna i artystyczna koncentrowała się więc w szczególności na przygotowaniach do uroczystości jubileuszowych. Dnia 12 września 1985 w Sali Kameralnej Filharmonii Częstochowskiej odbyło się uroczyste otwarcie jubileuszowego roku szkolnego. Obecni byli przedstawiciele Wydziałów Kultury Urzędów — Wojewódzkiego i Miejskiego. Sezon koncertowy szkoła rozpoczęła 11 listopada 1985 koncertem artystów kanadyjskich: David Zafer (skrzypce), Sharon Krause (fortepian).

Z okazji jubileuszu zaplanowano szereg imprez artystycznych. Pierwszą z nich był koncert pedagogów z towarzyszeniem orkiestry Filharmonii Częstochowskiej, który miał miejsce 12 grudnia 1985. Wystąpili: S. Tomczyński (fortepian), M. Konopolski (kontrabas), M. Limanowski (obój), W. Gołębiowski (klarnet), J. Bober (fagot) i H. Iwaniuk (róg). Wykonano następujące utwory: *Koncert fortepianowy Es-dur* F. Liszta, *Koncert kontrabasowy fis-moll* S. Kussewickiego oraz *Symfonię Koncertującą Es-dur* W.A. Mozarta.

Główny koncert jubileuszowy szkoły, w wykonaniu uczniów, odbył się w dniu 10 grudnia 1985 w Sali Koncertowej Filharmonii Częstochowskiej. Przed rozpoczęciem części artystycznej dwudziestu pracownikom szkoły wręczono wyróżnienia, medale i odznaczenia: Medal 40-lecia Polski Ludowej (10 pracowników), odznaczenie Zasłużony Działacz Kultury (4 pracowników), Medal Pamiątkowy Prezydenta Miasta Częstochowy (5 pracowników), Odznakę *Za Zasługi dla Województwa Częstochowskiego* (2 pracowników); Stanisław Tomczyński otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a Henryka Zasempa — Złoty Krzyż Zasługi.

Jubileusz 40-lecia ZSM połączono z jubileuszem 80-lecia założenia przez Ludwika Wawrzynowicza w 1904 roku jego Prywatnej Szkoły Muzycznej. Uroczystościom jubileuszowym nadano więc ogólną, wspólną nazwę „Dwa czterdziestolecia częstochowskiego szkolnictwa muzycznego”.

* * *

Na zakończenie krótka rekapitulacja. W latach 1945 – 1985 częstochowska szkoła muzyczna, kierowana kolejno przez Tadeusza Wawrzynowicza, Wojciecha Łukaszewskiego oraz — do dnia dzisiejszego — Adama Mrocza, pełniła nie tylko funkcję edukacyjną, ale także artystyczną. Szkoła była bowiem organizatorem koncertów uczniów, pedagogów, absolwentów i zaproszonych gości⁴⁹. Pomimo trudnych warunków lokalowych, z jakimi szkoła borykała się przez kilka dziesięcioleci, wykształciła grono znanych w kraju i za granicą artystów, takich jak m.in.: Andrzej Jasiński, Jerzy Marchwiński, Teresa Czekaj, Maciej Zagórski — pianiści, Sławomir Czarnecki, Juliusz Łuciuk, Wojciech Łukaszewski, Paweł Łukaszewski, Iwonka B. Szymańska — kompozytorzy, Tomasz Bugaj, Małgorzata Bartecka-Bińczycka, Maciej Jaśkiewicz, Zdzisław Siadlak — dyrygenci, Katarzyna Su-

⁴⁹ Por. foldery jubileuszowe ZSM: *25 lat Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Częstochowie. 1945/46 – 1970/71*, Częstochowa 1971; *30 lat Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Częstochowie. 1945/46 – 1975/76*, Częstochowa 1976; *Dwa czterdziestolecia częstochowskiego szkolnictwa muzycznego*, red. R. Pierśniak, Częstochowa 1985; *Zespół Szkół Muzycznych w Częstochowie 1945 – 1995*, red. C. Giełżyn, M. Łukaszewska, J. Pyłacz, M. Wyporska, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 1995.

ska, Józef Stępień — śpiewacy, Janusz Yanina-Iwański, Marcin Pospieszalski, Jan Pospieszalski — muzycy rozrywkowi⁵⁰.

Stały rozwój placówki, dbałość o sukcesywne powiększanie ilości uczniów i kadry, zatrudnianie z roku na rok coraz lepiej wykwalifikowanych pedagogów, legitymujących się dyplomem studiów wyższych, liczne nagrody zdobywane przez uczniów na krajowych i zagranicznych konkursach artystycznych, świadczy o wysokim poziomie częstochowskiego Zespołu Szkół Muzycznych. Jest to niewątpliwie zasługą wszystkich trzech dyrektorów szkoły i grona pedagogicznego.

Od grudnia 2004 r. Zespół Szkół Muzycznych w Częstochowie nosi imię Marcina Józefa Żebrowskiego.

⁵⁰ Por. Anna Mirosz, *Monografia Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Częstochowie*, Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna w Katowice 1978, praca magisterska (maszynopis); Zob. także: M. Brzeźnik i A. Skoła, *Szkoła z przyszłością*, „Trybuna Robotnicza”, (1976) 133; W. Malko, *Częstochowa to nie tylko festiwale*, „Ruch Muzyczny”, (1974) 19, s. 6 – 7; [WM] (W. Malko), *Krajowe i zagraniczne sukcesy absolwentów częstochowskiej PSM*, „Gazeta Częstochowska”, (1979) 4; t e j ż e, *Szkolnictwo Muzyczne w Częstochowie. Sukcesy i problemy*, „Informator Kulturalny Województwa Częstochowskiego”, (1978) 3, s. 18 – 19; t e j ż e, *Impresje muzyczne*, „Nad Wartą”, (1975) 2, s. 8; B. Młynarczyk, *Szkoła Muzyczna*, „Nasza Częstochowa”, (1993) 5, s. 22 – 23; (ad), *Srebrny Jubileusz Szkół Muzycznych*, „Gazeta Częstochowska”, (1971) III 22; *Z muzyką na ty. Koncerty, których chętnie słuchamy*, „Życie Częstochowy”, (1975) I 19; *25-lecie szkół muzycznych w Częstochowie*, „Życie Częstochowy”, (1971) II 27; *30 lat w służbie Polihymnii*, „Życie Częstochowy”, (1976) 109; M. Łukaszewska, *50-lecie Częstochowskich Szkół Muzycznych*, dz. cyt.; M. Banaszkie wicz, *Alma Mater muzyków*, „Niedziela”, (1995) 51.